

Vasaris/February 1979-2



laiškaĩ lietuviams



ŽMOGAUS IR DIEVO VALIA TAUTOJE	37	Stasys Yla
TĖVO GENEROLO LAIŠKAS LIETUVIAMS JĖZUITAMS	40	P. Arrupe, S.J.
JONAS MILTONAS	41	J. Venckus, S.J.
PESTALOZZI — ŽYMUSIS PEDAGOGAS	43	Jonas Miškinis
EILĖRAŠČIAI	46	Rabindranath Tagore
MINTYS APIE RELIGIJĄ	47	Pranys Alšėnas
KARALIAUS STEPONO BATORO PRIVILEGIJOS VILNIAUS UNIVERSITETUI	48	Paulius Rabikauskas, S.J.
DAIL. DALIA ANCEVIČIENĖ	55	Red.
EVOLIUCIJA IR KATALIKŲ PASAULĖŽIŪRA	56	P. Daugintis, S.J.
KODĖL VAIKAI PABĖGA IŠ NAMŲ (II)	60	D. Bindokienė
APIE MOKYTOJAVIMĄ	64	Kristina Parėštytė
BENDRUOMENĖN JUNGIANČI MALDA	66	Antanas Saulaitis, S.J.
TĖVYNĖJE	67	D. ir G. Vakariai
KALBA	69	J. Vaišnys, S.J.
BIRUTĖ BARODICKAITĖ IR VIOLETA KAROSAITĖ	72	Red.

Šio numerio iliustracijos: 38, 54 ir 55 psl. — Dalios Ancevičienės kūrinių nuotraukos; 71 psl. — kai kurios premijuotos nuotraukos iš 1978 m. foto parodos Jaunimo Centre.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by the Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$8.00, single copy 80 cents. Second class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing offices.

RELIGINĖS ir TAUTINĖS
KULTŪROS ŽURNALAS

Vasaris/February 1979
Volume XXX No.2



ŽMOGAUS IR DIEVO VALIA TAUTOJE

STASYS YLA

Laisvė yra didi žmogaus ir tautos dovana. Ji išskiria žmones ir tautas, padeda jiems pasiekti gražių laimėjimų, bet gali juos ir pražudyti, atimti visa, kas su dideliu vargu buvo sukurta. Tautų, kaip ir žmonių, laisvė turi plačias galimybes, bet ji žino ir savo ribas. Toli, nuostabiai toli galima nueiti galimybių keliu, bet kartais galima ir nebesugrįžti arba sunkiai beatrasti kelią atgal. Taip, tautos turi ribotus fizinius ir dvasinius išteklius ir joms nevalia šitų išteklių pereikvoti. Jei kas to nepaiso, nubaudžia pats save. Taip nubaudžia pačios save tautos, kurios pereikvoja dvasinę energiją. Nubaudžia tu, kad netenka dvasinės pusiausvyros, darosi silpnavalės, apatiškos. Tada joms vis tiek, kas vyksta jose ir šalia jų — gera ar bloga, pavojinga ar naudinga. Jos gali matyti *gėrį*, bet nei jo siekti, nei juo žavėtis nebenori ir nebepajėgia. Jos gali matyti ir jausti pavojų, bet nuo jo nebėga, jam nesipriešina, priešingai — jos pasyviai jam pasiduoda.

Tokia tauta darosi tarsi Evangelijoje minima dirva, kurioje labai sunku prigyti kokiai nors gerai sėklai. Greičiau joje įleidžia šaknis blogis dėl to, kad jam beveik nesipriešinama. Išvargę tautos nervai ieško padirginimo ir raminančio narkotiko. Taip tautos ima save svaiginti ir ištvirkti. Jos ieško pramogų ir betiksliai blaškosi. Tai ir nuveda jas į pražūtį. Jos pražudo pačios save, kaip Babilonas, Asirija, Roma ir kt.

O kaip su mūsų tauta? Žinome, kad ji išgyveno dvi dvasines savo dirvos atmainas. Šimtmečiais glūdėjusi rimtyje, ji išėjo į didžiąsias pasaulio istorijos arenas, atliko savo jėgoms pernelyg neproporcingų žygių; pati būdama maža, sukūrė penkiasdešimt kartų už save didesnę valstybę. Taip ji pereikvojo Kūrėjo duotus energijos išteklius, pavargo ir vėl turėjo grįžti į atvangos padėtį. Kartą pavargusi, ji galėjo visai neprisikelti, kaip ir anos minėtos valstybės bei tautos. Bet ji, šimtmečiais vargdama, pamažu ėmė vėl atsigausti, ir jai atėjo naujas laisvės ir vaisingos kūrybos laikotarpis.

Atėjo. Bet ar jis turėjo būtinai ateiti? Ar neišvengiamu būtinumu mes turėjome jo sulaukti? Ar tai, kas įvyko — antrasis mūsų tautos prisikėlimas



Dalia Ancevičienė

— nebuvo vis dėlto tikras stebuklas. Ar šio stebuklo autorius, be kitko, nėra aukštesnė valia?

Prisimename čia tą aukštesnę valią ne dėl to, tarsi viskas būtų įvykę jos vienos lėmimu. Šita aukštoji valia tik parėmė mūsų valią, laisvą ir sąmoningą valią. Čia įvyko taip, kaip sakoma patarlėje: "Dirbk, žmogau, ir aš tau padėsiu". Dieviškoji valia bendradarbiauja su žmogiškąja, ją paremia, kai ji siekia teisingo dalyko ir kai savo praeitimi nėra atėmusi sau teisės į tai, kas teisinga arba savo aukos dvasia ir kančia yra išpirkusi nelaimingą savo praeitį. Tur būt, neklystame, manydami, kad mūsų tauta buvo verta dieviškosios paramos naujam prisikėlimui.

Šitas tautos prisikėlimas įvyko vasario 16-tosios aktu. Galutinai šiam aktui įvykdyti reikėjo dar daug pastangų, daug valios energijos, daug aukų. Ar visa tai pakelsim, mes dar nežinojome. Tik vėliau įsitikinom, kad tauta buvo pribrendusi šiai aukai. Jos dvasios pusiausvyra jau buvo atgauta. Ji turėjo pakankamai išbandytą ir užgrūdintą valią. Tautos protams tarus "taip", ji nebesvyravo. Valios dvilypumas joje jau buvo išnykęs. Jau jai buvo svetimas išsiskyrimas tarp norėti ir padaryti, pasiryžti ir ištesėti. Taip anoji diena yra tautos valios ryžto ir vienlypumo simbolis. Taip pat tai yra tautos proto blaiavimo ir sveikumo apraiška. Tauta nebuvo pagrauzta skepticizmo, tos baisios proto ligos. Ji jau buvo nusikračiusi abejingo galvojimo, jai nebuvo vis tiek, kaip gyventi. Ji matė vieną aiškų kelią — pasidaryti sau tauta ir sukurti nepriklausomą gyvenimą. Šitas aiškus galvojimas vedė ją į aiškų apsisprendimą. Tiesa, ji suprato kietą tikrovę, kurią teks nugalėti, bet savo galvojimą ji derino ne prie tikrovės, o prie idealo. Vadinamasis realus galvojimas gal būtų ją vedęs prie ko nors kita — prie kitų ir kitokių sąlygų panaudojimo. Bet galvota tada idealiai, idealiais motyvais spręstas tautos likimas. Tada ir jausta idealiau. Neieškota tik savęs, tik savo patogumo ir malonumo. Gyventa ilgesiu idealesnių laikų ir nuoširdžiai aukotasi jiems kurti. Idealus nusiteikimas aukai ir kovai dažnai pralenkdavo proto apskaičiavimus ir valios jėgas.

Taip tauta veržėsi į laisvę, veržėsi sutelktomis į vienybę visomis savo dvasinėmis galiomis, veržėsi vieninga valia, idealiniu galvojimu ir nusiteikimu. Ji tai pasiekė ne be pagalbos iš aukščiau, kaip mes tikime ir esame pasibūję. Gal buvo įvertintos Dievo akyse visos tos aukos, kurias mūsų žmonės su tikru nuolankumu pakėlė per keletą šimtų metų.

Ir nūnai, kada švenčiame šio tautos prisikėlimo aktą, negalime savyje nepažadinti dvejopo jausmo — pasitikėjimo Dievu ir savimi. Pasitikėjimas juo įneša pusiausvyros į tautos gyvenimą. Nelaimėse ji nepuola į neviltį, o laimėje ir sėkmėje nenuėina į pavojingus perdėjimus, neapsvaigsta nuo savo laimėjimų. Pasitikėjimas savimi apsaugo žmogų nuo menkavertiškumo jausmo, nuo tinginystės ir apsileidimo.

Taip, reikia pasitikėti Dievu ir patiems stengtis išsaugoti dvasines galias, ypač palaikyti ir ugdyti idealizmą, sveiką ir blaivų tautos galvojimą bei ryžtingą valią. Nereikia išsigąsti blogio ir nusiminti dėl savo negalios. Blogis, ypač primestas, niekad nelaimės. Kantrybė ir pasitikėjimas viską nugalės.

TĖVO GENEROLO LAIŠKAS LIETUVIAMS JĖZUITAMS

Roma, 1978 m. lapkričio 16 d.

Brangieji Tėvai ir Broliai Kristuje,

Pax Christi!

1579 m. spalio 30 d. popiežius Grigalius XIII savo bula "Dum attenta" vilniškei Jėzaus Draugijos kolegijai suteikė universiteto teises ir privilegijas. Šios keturių šimtų metų sukakties minėjimas teikia man džiugią progą kreiptis į Jus specialiu laišku, ženklinančiu mūsų glaudžią, brolišką draugystę.

Jėzaus draugijos apaštalavimą Lietuvos Bažnyčiai liudija ilga ir girti verta istorija. Ką tik minėtas Vilniaus universitetas per daugelį šimtmečių buvo dvasios ir kultūros centras, kuriame puoselėta ne tik filosofija ir teologija, bet taip pat literatūra, teisė ir retorika. Nors kraštas daugel kartų buvo nusiaubtas šėlstančio karo, Lietuvos provincija 1608 m. tapo nepriklausoma ir išaugo į didžiausias Jėzaus draugijos provincijas. 1756 m., prieš būdama padalyta į dvi, turėjo 21 kolegiją, 11 rezidencijų, 60 misijų stočių, o narių — 1114, jų tarpe 289 scholastikus ir 341 brolių.

Šalia mokslinio darbo ir jaunuomenės švietimo bei auklėjimo, Jūsų provincijos tėvai ir broliai ypatingai daug nusipelnė plačiųjų masių evangelizavimu. Jau 1585 m. pranešama, kad išverstas į lietuvių kalbą Petro Kanizijaus *Trumpasis katekizmas*. Po to ėjusiais dešimtmečiais leidžiamos gimtąja kalba maldaknygės, giesmynai ir pamokslų knygos. Šis glaudus ryšys su plačiosiomis masėmis didžiai pasitarnavo puoselėti jose pamaldumui, jungti į Bažnyčios šventes, ypač ruošti procesijas ir lankyti šventas vietas. Visa tai daug padėjo, kad krikščionių tikėjimas nepasirodė kaip svetimas atėjūnas, bet savaime prisitaikė tautos būdai.

Vienas dalykas prisimintinas. Mūsų apaštalavimą, daug kur pasižymintį tokia sėkme, labai dažnai lydėjo nelengvos naštos, tarpais tiesiog slegiantis ir išganingas kryžius. Ankstyvesnieji pranešimai pasakoja apie didžius nepriteklus ir kietą vargą. Juo-

se skaitome, kaip kai kurie mūsų misioneriai, pasižinę ištiktiems epideminių ligų, buvo nusinešti per ankstyvos mirties, kiti dėl tikėjimo buvo neteisingai kaltinami, persekiojami, netgi nukankinti. Tačiau net kai Draugija 1773 m. lapkričio mėn. buvo Lietuvoje užgniaužta, mūsų misioneriai nepuolė į neviltį, bet viską pakeldami liko ištikimi savo misijai.

Praslinkus 150 metų po Jėzaus draugijos panaikinimo, mūsų tėvai ir broliai iš naujo pradėjo darbuotis Lietuvos Bažnyčiai. 1924 m. Kauno mieste buvo atidaryta klasikinė gimnazija, kuri netruko puikiai suklestėti. 1929 m. įsteigtas savas naujokynas. Pagaliau 1936 m. Lietuvos provincija tapo nepriklausoma, atsietą nuo Rytų Vokietijos provincijos, kuri jai įžymiu būdu padėjo. 1939 m. naujoji provincija jau turėjo 102 narius, iš jų 39 scholastikus. Pagrįstai atrodė besušvintąs naujas pavasaris. Bet štai iškilo naujas kryžiaus bandymas su visomis jį lydinčiomis naštomis.

Nesileisiu čia į detales, nes patys buvote šio bandymo liudininkai. Norėčiau tik kelti žodžių išreikšti, kokio glaudaus ryšio esame siejami Viešpatyje su Jumis ir kaip viltingai žvelgiame į Jūsų reikalus. Gana negausios žinios, pasiekiančios mane apie jūsiškių gyvenimą ir veiklą tėvynėje Lietuvoje, pripildo mano sielą gilaus dėkingumo ir džiaugsmo. Manoje kyla troškimas tos nepaprastos paguodos, kurios buvo apipiltas šv. Ignacas La Stortoje, kai meldė, kad su savaisiais būtų priimtas eiti kartu su kryžių nešančiu Kristumi. Norėčiau kreiptis į Jus Šventojo Rašto žodžiais: ". .. Džiaukitės, dalyvaudami Kristaus kentėjimuose, kad ir tada, kai jo šlovė apsireikš, galėtumėte džiūgauti ir linksmintis. Jei jus niekina dėl Jėzaus vardo, — jūs palaiminti, nes garbės ir Dievo Dvasia ilsisi ant jūsų" (1 Pt 4,12-14).

Tad težino visi mūsų misioneriai, kokia broliška meilė ir dvasios ryšys sieja mane su jais, kaip iš širdies esu jiems dėkingas už išver-

mingą drąsą ir dorybę. Nuolat prisimindamas juos savo maldoje, dažnai įjungiu į maldas ir aukojamas šv. Mišias, kurios visoje Draugijoje skiriamos mano intencijomis.

Šia proga taip pat norėčiau tarti keletą žodžių tiems viceprovincijos nariams, kurie, išsisklaidę po visą pasaulį, sudaro tikrą "išsklaidytųjų bendruomenę". Ir jie nepuolė į neviltį, bet visokiausiais būdais įvairiose šalyse stengėsi vykdyti Bažnyčios uždavinį. Išmoko jie naujų kalbų, prisitaikė įvairioms kultūroms ir civilizacijoms. Pavyzdinčiai rūpindamiesi iš Lietuvos pasitraukusiais savo žmonėmis, svarbiausia pasiekė tai, kad šie pasilaikė tikrąjį tikėjimą ir naujoje tėvynėje. Kas čia nuveikta, ženklina kryžiaus, nes kryžius tuo daugiau jaučiamas, kuo labiau mūsiškiai sensta. Tokių sąlygų supami, turime parodyti, kad apie mūsų gyvenimą ir visą veiklą nespręstina pagal šio pasaulio dėsnius bei normas, kad visa atliekama tų, kuriuos veda vien tikėjimas ir pasitikėjimas Viešpačiu, "kuris jus pašaukė į savo Sūnaus bendrystę" (i Kor 1,9).

Brangieji Broliai! Šv. Ignacas *Rekolecijose* paliko mums kaip dovaną be galo kilnią aukojimosi maldą "Priimk, Viešpatie, visą mano laisvę. ..." Dažnai ją kalbėdami, mes visi pajusime savo dvasioje ir gimstant, ir žymiai augant viltį bei jėgas. Galvodamas apie Jūsų provinciją, aš šią maldą už Jus ir drauge su Jumis dabar kaip tik kalbu. Tesiteikia mūsų Viešpats šį aukojimąsi priimti savo didesnei garbei ir Bažnyčios bei Jūsų tėvynės Lietuvos gerovei.

Pasivedu Jūsų šv. Mišioms ir maldoms.

Prie Jūsų visų iš širdies Viešpatyje prisirišęs

Petras Arrupe, S.J.

Jėzaus draugijos generolas

JONAS MILTONAS

J. VENCKUS, S.J.

Iš kiekvieno kultūringo inteligento laukiama kai kurios ypatybės. Domėtis vien sportu ir žinoti visų žaidėjų pavardes dar būtų kaip ir per mažą. Iš kiekvieno mokytesnio piliečio pageidaujama ir laukiama, kad nusimanytų apie muziką, kad būtų susipažinęs su savo tautos ir pasaulio žymiųjų menininkų gyvenimu ir jų kūriniais, kad kartais nueitų į operą, dalyvautų mokslo suvažiavimuose, simpoziumuose, kad būtų susipažinęs su žymesniaisiais tiek savo tautos, tiek pasaulio rašytojais, kad būtų skaitęs jų veikalus. Jeigu mokėsi susitvarkyti laiką, tai jo užteks ir skaitymui, ir sportui, ir kitioms naudingoms pramogoms. Tad ir šiuo straipsniu norėtume šiek tiek supažindinti skaitytojus su žymiuoju anglų rašytoju Jonu Miltonu (John Milton).

Jis yra renesanso žmogus, lyg atsibudęs iš giliai krikščioniško viduramžio. Viduramžiai pasibaigė Amerikos atradimu 1492 m. Buvo atrastas naujas kontinentas ir nauji žmonės. Kitas svarbus įvykis — tai reformacija. Katalikybė nustojo labai daug gerų narių Europoje. Kilo klausimas, kas užvaldys naujus atrastus kraštus: katalikai ar protestantai? Kas toliau tęs naujus mokslo atradimus, kas dėstys universitetuose, kokia bus naujoji karta?

Miltonas buvo ne krikščioniškos, bet pagoniškosios Graikijos ir Romos humanistas. Visas mokslas tada mokyklose sukosi apie graikų ir lotynų rašytojus. Žmonės geriau pažinojo graikų dievų svetimoterystes, visokias legendas ir tautų mitologiją, negu krikščioniškojo mokslo katekizmą. Net ir nedidelio miestelio burmistras savo inauguracijos kalbą turėjo pasakyti lotyniškai. Reformatoriai užėmė aukštas vietas valdžioje ir universitetuose, atimdami katalikų bažnyčias ir vienuolynus su visais turtais. Jie pasi-

* JAV Katalikų vyskupų suvažiavimas įvyko Vašingtone lapkričio 13-16 d. Nutarta geriau suorganizuoti invalidų sielovados reikalus. Aptartos priemonės pagyvinti religinių tiesų sklaidimą per radiją ir televiziją. Svarstyta eilė kitų bėgamųjų reikalų.



Jonas Miltonas

darė labai turtingi. Katalikais pasiliko neturtingos lotynų tautos, o anglosaksai, tapę protestantais, sukūrė naują civilizaciją ir kultūrą.

Miltonas pradėjo mokytis Šv. Pauliaus mokykloje 1615 m. Namie turėjo privatų mokytoją, kuris berniuką mokė lotynų, graikų ir hebrajų kalbų. Nuo pat jaunystės jis buvo uolus knygų skaitytojas, sakoma, jog jis knygas ryte rijęs. Vėlesniame savo gyvenime keldavosi 4 val. ryto. Skaitydavo Bibliją daugiausia hebraiškai. Vedė labai santūrų ir asketišką gyvenimą. Savo elgesiu ir kalba buvo labai iškilmingas, todėl žmonėms nebuvo patrauklus. Net jo paties dukterys nejautė ypatingos meilės savo tėvui.

Baigė Cambridge universitetą per šešerius metus (1632). Baigęs universitetą, apsigyveno pas tėvą. Važinėjo po Europą, aplankė daugelį kraštų: Prancūziją, Italiją, Vokietiją.

Miltonas buvo puritonas. *Puritonas* kilęs iš lotyniškojo žodžio "purus" (grynas, šva-

rus). Pirmasis tą žodį "puritanizmo" prasme pavartojo Kalvinas. Jis atsiskyrė nuo Katalikų Bažnyčios ir po Liuterio tapo didžiausiu reformatorium. Jis steigė tokią religiją, kuri būtų visiškai "apvalyta" nuo katalikybės, nuo liturgijos ir sakramentų.

Miltonas vedė tris kartus. Visi nustebo, kai jis vedė pirmą kartą, nes atrodė esąs užkietėjęs viengungis. Vedė, būdamas jau 33 m. amžiaus, 17 metų mergaitę. Atrodo, kad tos vedybos buvo visiškai neapgalvotos. Jo jaunutė žmona po mėnesio pabėgo pas tėvus ir griežtai atsisakė grįžti. Miltonui tai buvo nemaža gėda, nes visa visuomenė apie tai kalbėjo. Tai paskatino jį parašyti keturias brošiūras už skyrybų moralumą. Tie jo raštai sukėlė daug kontroversijų. Jis rašė, kad galima skirtis ne tik dėl svetimoterystės, bet ir dėl charakterio skirtumų. Daugelis tuo pasipiktino, nes tada skyrybos buvo visų smerkiamos.

Būdamas 48 metų amžiaus vedė antrą kartą. Po 18 mėnesių žmona mirė. Trečią kartą vedė, kai buvo jau 54 metų. Žmona buvo už jį jaunesnė 30 metų. Ji slaugė apakusį poetą iki mirties.

Miltonas buvo tikras presbiterionas. Labai nemėgo katalikų, vadindamas juos papistais. Visiškai nepripažino nei vyskupų, nei kunigų anglikonų, norėjo turėti visišką religinę laisvę. Nepripažino jokio kito autoriteto, išskiriant Bibliją. Jo religija rėmėsi trimis principais: 1. Šventosios Dvasios įkvėpta Biblija, mokanti žmogų, kaip reikia gyventi; 2. 10 Dievo įsakymų; 3. Žmogus yra iš prigimties geras. Jo širdis yra gerų darbų šaltinis.

Jau 1651 m. Miltonas pradėjo blogai matyti, o 1654 m. visiškai apako. Aklas išbuvo 20 metų, iki pat savo mirties (1674). Gydytojai sako, kad jis turėjo glaukomą. Jo priešai pradėjo tyčiotis, kad pats Dievas jį nubaudęs, atimdamas regėjimą už tai, kad jis buvo prisidėjęs prie karaliaus Karolio I nužudymo. Mat, Anglijoje kilus religiniams ginčams, Miltonas vienoje brošiūroje įrodinėjo, kad pavaldiniai turi teisę netinkamą karalių pasmerkti mirčiai. Miltonas prašė Dievą, kad duotų jam kantrybės nešti tą ak-

lumo jungą. Jis taip rašė: "Aš nuoširdžiai prašau Dievą duoti man kantrybės, kad nemurmėčiau. Dievui nereikia žmogaus talentų, kuriuos jis pats davė. Kas geriausiai neša jo saldų jungą, tas geriausiai jam tarnauja".

Nors jis buvo aklas, bet akys nebuvo užmerktos. Jos buvo didelės ir labai spindėjo. Kai jis diktavo sekretoriui, rašydamas didžiausią savo veikalą "Paradise Lost" (Prarastasis rojus), atrodydavo, kad jis mato kokias dangiškas vizijas, todėl jį vadindavo "The Blind Visionary" (Akluoju regėtoju).

Jau studijuodamas Cambridge, pradėjo rašyti sonetus ir odes. Būdamas 21 m. amžiaus, parašė "On the Morning of Christ's Nativity". Tai buvo tikras šedevras, parodęs jo didelį talentą.

Būdamas aklas, parašė savo didžiausią veikalą "Prarastąjį rojų". Jam kiti turėdavo skaityti ir rašyti, kai jis diktavo. Jis galvodavo ir naktimis, vienas liūdnam sėdėdamas. Kai pradėdavo diktuoti, mintys plaukte plaukdavo.

"Prarastasis rojus" tai yra didžiausia anglų epinė poema. Joje aprašomas šėtono sukilimas prieš Dievą. Medžiagą šiam veikalui autorius ėmė iš Šv. Rašto. Pagrindinis veikėjas čia yra Liuciferis. Jis yra išdidus puikuolis, provokuojąs patį Dievą. Scenos vyksta danguje, rojuje ir pragare. Liuciferis su Belzebubu planuoja, kaip pakenkti Dievui. Jie sako, kad verčiau viešpatauti pragare, negu tarnauti danguje. Daryti gera niekados nebūsiąs jų uždavinys. Vienintelis jų malonumas — daryti bloga. Jų uždavinys suardyti Dievo planus.

Šį veikalą Miltonas rašė dvejus metus. 1667 m. jis buvo išspausdintas. Autoriui tebesant gyvam, pasirodė ir antroji laida. Miltonas, lyg tęsdamas šį veikalą, parašė ir antąjį — "Paradise Regained", tačiau jis yra silpnesnis už pirmąjį. Čia aprašoma, kaip velnias gundo Kristų dykumoje.

Miltono gyvenimas buvo sunkus. Jis kentėjo ne tik dėl to, kad buvo praradęs regėjimą, bet jį kankino ir kitokios ligos. Mirė 1674 m. ir buvo palaidotas anglikonų bažnyčioje, prieš kurią jis visą gyvenimą

PESTALOZZI — ŽYMUSIS PEDAGOGAS (1748-1827)

JONAS MIŠKINIS

Baigęs mokslus, Pestalozzi daug rašė socialiniais ir pedagoginiais klausimais. Be to, parašė romaną "Lienhard und Gertrud", kuris yra pasaulinės pedagoginės literatūros šedevras. Lietuvos nepriklausomybės metais šis romanas buvo išverstas į lietuvių kalbą ir labai mėgstamas skaityti ypač mokytojų.

Pestalozzi buvo vienas iš pačių pagrindinių naujosios pedagogikos šulų. Jis nuo vaikystės dienų ryžosi aukotis artimui, tačiau kartais tai nebuvo lengva, turėjo daug kliūčių ir nesėkmių. Jo gyvenimo kelias buvo sunkus, vargingas ir vingiuotas.

XVIII amžiaus pabaigoje Šveicarijoje įvyko didelių politinių permainų. Senieji valdovai buvo pakeisti naujaisiais. Anuomet buvo skelbiami šūkiai: "Visi žmonės lygūs — nėra nei ponų, nei beteisių valstiečių". Vietoj daugybės savarankiškų valstybėlių, vadinamų kantonais, buvo paskelbta viena Šveicarijos respublika.

Kai kuriems kantonams tai nepatiko. Jie sukilo. Prancūzų kariuomenė, kuri tuomet buvo užėmusi Šveicariją, neva norėdama ją ginti nuo austrų, labai žiauriai numalšino sukilėlius. Ypač teko nukentėti Stanco mies-

kovojo, būdamas kalvinistas. Tai atrodė tikra gyvenimo ironija.

Visas Miltono gyvenimas buvo labai dramatiškas. Gal didžiausia jo charakterio yda buvo humoro stoka. Jis niekados nebuvo meilus su žmonėmis, nei su savo žmonomis. Labai neapkentė kitų religijų ir kitų politinių įsitikinimų žmonių. Jiems stengėsi kenkti, kiek tik galėjo. Kiti jį stengiasi pateisinti, nes tada buvęs toks netolerancijos ir visokių religinių kovų amžius.

Vis dėlto žmonija stebisi ir lenkia prieš jį savo galvas, kad jis taip kantriai pernešė visokius gyvenimo smūgius ir sugebėjo sukurti tokius nemirtingus veikalus.

tui: jis buvo beveik visai sugriautas, išdeginintas, daugybė vyrų ir moterų išžudyta. Daugiau kaip 300 šeimų liko be pastogės. Keletas šimtų vaikų liko našlaičiais. Tai labai sujaudino visos Šveicarijos gyventojus. Visur imta rinkti aukos nelaimingiesiems Stanco gyventojams. Pestalozziui buvo pasiūlyta vykti į Stancą rūpintis našlaičiais, kurie apiplyšę ir alkani klajojo miesto griuvėsiuose.

Jis džiaugsmingai priėmė pasiūlymą. Jam buvo pavesti seni apleisto moterų vienuolyno namai, kurie buvo drėgni, sienos apkerpėjusios, tad, norint čia apsigyventi, reikėjo gerokai juos taisyti. Tačiau apie taisymą nebuvo nė kalbos. Reikėjo gatvėse rinkti sušalusius, išbadėjusius vaikus. Jų išlaikymui administracija skyrė labai mažai pinigų. Į prieglaudą pradžioje tebuvo galima priimti apie 50 vaikų, o jų jau buvo per 80. Sunku buvo žiūrėti į šiuos surinktuosius apdriskusius, purvinus vaikus.

Pestalozzi jiems buvo malonus ir rūpestingas tėvas. Jis juos guosdavo, ramindavo, maitindavo ir rengdavo. Be jokio poilsio su jais dirbdavo ištisas dienas. Jis nieko neturėjo: nei įplaukų, nei draugų, nei tarnų, tik tuos nelaimingus vaikus. Ry tą keldavosi pirmutinis, o vakare guldavo paskutinis. Drauge su vaikais miegodavo, valgydavo, juos mokydavo, su jais kalbėdavosi, susirgusius slaugydavo. Vėliau, prisiminęs Stanco vaikų prieglaudą, jis taip rašė: "Aš noriu, kad šie nelaimingieji, niekieno negelbstimi padarai, visuomet jaustųsi, kad jų džiaugsmas — mano džiaugsmas. Aš jiems padėdavau, juos mokydavau, su jais šnekučiuodamasis. Jų akys žiūrėdavo į mano akis, jų rankytės siekdavo mano rankų, kai verkdamo, mano šypsena sutikdavo jų juoką, ir jiems būdavo linksma. Ką jie valgydavo, tai valgydavau ir aš, ką jie gerdavo, ir aš tą patį gerdavau. Jei jie būdavo sveiki, aš būdavau su jais, jei kuris susirgdavo, aš sėdėdavau prie jo".

Pestalozzi mokė vaikus ne tik skaityti bei rašyti, bet ir daugelio kitų dalykų. Jis stengėsi, kad pamokos būtų gyvos, linksmos, įdomios ir nenuobodžios. Pasakodavo

vaikams apie gyvulius, augalus, kaip kuris gyvulys ar augalas gyvena, kokia žmogui iš jo nauda ir t.t. Be to, rūpinosi, kad jo vaikai užaugę būtų geri darbininkai ir dori žmonės.

Jis dar nesuskubo visų kaip reikiant sutvarkyti, nesuskubo įsigyventi, kai jo mokykla buvo uždaryta. Mat, Šveicarijoje siautė karas. Į Stancą atėjo kariuomenė ir užėmė tą vienuolyną. Pestalozzi su 100 auklėjamųjų vaikų atsidūrė gatvėje. Nebuvo kitos išeities, kaip tik paleisti vaikus. Jam tai buvo didelis smūgis. Jis taip gailėjosi savo auklėtinių, kad nebežinojo, už ko griebtis. Tačiau nusiminusiam neteko ilgai būti. Netrukus jis vėl ėmėsi pedagoginio darbo. Šį kartą jam atsirado vieta pradžios mokykloje. Jis buvo paskirtas antruoju mokytoju — iš pradžią vienon, paskui kiton mokyklon.

Po kokio pusmečio pastebėta, kad jis yra puikus mokytojas. Valstybės komisija, kuri žiūrėjo jo mokymo ir auklėjimo, išdavė labai gerą įvertinimą. Jo vardas vėl pasidarė visiems žinomas. Jam buvo pavesta gražioje Burgdorfo pilyje įsteigti institutą su bendrabučiu. Butai buvo geri, erdvūs, oras tyras, daugybė žalumynų, todėl gyventi buvo labai sveika ir malonu. Čia jis ir pradėjo organizuoti jam pavestą institutą.

Jo mokymu susidomėjo ne tik šveicarai, bet net ir kitų kraštų žmonės. Daugelis mokytojų ir auklėtojų vykdavo į Burgdorfo institutą pasižiūrėti, kaip Pestalozzi auklėja ir moko jaunuolius. Jis taip pat jautėsi laimingas, kad jo troškimai pagaliau įvykdyti. Ir čia jis gyveno kartu su mokiniais: drauge guldavo, drauge keldavosi, drauge melsdavosi. Kiti mokytojai, jo padėjėjai, taip pat sekė jo pavyzdžiu. Besirūpindamas švietimo reikalais, jis troško, kad švietimas būtų prieinamas visiems vargšams. Tačiau jo kilnus darbas vėl buvo sutrukdytas.

Tuo metu Prancūzijos imperatoriaus žinioje buvo visas Šveicarijos kraštas. Kad ir turėjo Šveicarija savo valdžią, bet ji priklausė Prancūzijos imperatoriui. Prancūzijoje tada buvo didelė partijų kova. Imperatoriui parūpo sutvarkyti Šveicarijos vidaus reikalus taip, kaip buvo tvarkomi Prancūzi-

joje. Jis pasikvietė šveicarų pasiuntinius ir su jais norėjo susitarti dėl tolimesnės Šveicarijos santvarkos. Tarp pasiuntinių buvo ir Pestalozzi. Jis vykdamas manė, kad imperatorius jam padės sutvarkyti švietimo reikalus. Tikėjosi, kad imperatoriui tiek pat rūpi švietimas, kaip ir jam, tačiau skaudžiai apsiriko. Napoleonui rūpėjo ne žmonių švietimas, o kuo daugiausia kraštų užkariauti. Jis visiškai nesuprato Pestalozzio. Pagaliau Napoleonas pasakė, kad jam "elementoriai nerūpi". O kadangi Šveicarijos valdovai priklausė Napoleonui, tai Pestalozzi nepatiko nė šveicarų valdžiai. Vos spėjęs sugrįžti Šveicarijon, jis buvo suimtas ir pasodintas į kalėjimą. Nors netrukus buvo paleistas, bet jo institutas buvo uždarytas.

Kai tik pasklido žinia, kad Burgdorfo institutas valdžios uždarytas, daugelis Europos miestų ėmė kviesti Pestalozzi pas save kurti panašią mokyklą. Po ilgų svarstymų jis pasirinko Iverdeno miestą. Čia jis buvo iškilmingai sutiktas, ir institutui įsteigti jam buvo duota dar didesnė pilis negu Burgdorfe. Netrukus jis su savo dviem padėjėjais atidarė institutą. Čia Pestalozzi pasiekė aukščiausios garbės. Visi jo norai išsipildė, jau daugiau jis su savo mokiniais nebejutė skurdo, nes buvo viskuo aprūpintas.

Pirmieji Iverdeno metai buvo laimingi, ir jis džiaugėsi ta laime. "Mano gyvenimas dabar toks, kad geresnio niekad ir nenorėjau", rašė jis savo bičiuliams. Institutas labai greit pagarsėjo, mokinių buvo apie 200. Nors jau senas buvo Pestalozzi, bet dirbdavo institute labai daug. Dažnai 3 val. ryto jau jį matydavo žmonės dirbantį. Visą laiką čia buvo mokinių ir mokytojų puikus gyvenimas, nuoširdumas ir tvarka. Mokė ir auklėjo jis su savo bendradarbiais taip gerai, kad net po kelias dešimtis įvairių kraštų jaunų mokytojų čia mokydavosi, kaip auklėti vaikus. Jie čia patirdavo daug ko nauja, ko kitose mokyklose dar nebūdavo. Mat, kitose mokyklose anuomet buvo mokoma tik skaityti, rašyti ir skaičiuoti, o Pestalozzi šiuos mokslus dar papildė geografija, istorija ir gamtos mokslais. Taip pat mokiniai buvo pratinami dainuoti, piešti, ir žais-

Fizinių bausmių nebuvo. Visur vyravo nuotė. Mokymą dar pajvairindavo išvykomis, širdi meilė ir susiklausymas.

Pestalozzi institutas pagarsėjo ne tik Europoje, bet ir visame kultūringame pasaulyje. Mokslininkai ir švietimo vadovai važiuodavo pasižiūrėti, kaip jis moko ir auklėja. Jiems Pestalozzi nuoširdžiai rodydavo savo mokymo ir auklėjimo metodus. Jis trokšdavo, kad tik visi lankytojai suprastų ir įvertintų jo mėgstamą darbą, kad tik savo kraštuose jie imtų panašiai auklėti vaikus. Ypač jam labai rūpėjo juos įtikinti, kad reikia šviesti suaugusiuosius ir gerai auklėti vaikus.

Kai Rusijos caras Aleksandras I atsilankė Iverdene, tai Pestalozzi prašė jį atleisti valstiečius iš baudžios, patardamas daugiau rūpintis švietimo reikalais. O kai 1815 m. sustojęs mieste Prūsijos karalius pasikvietė jį, tai jis tuoj, net sirgdamas, išvažiavo, tikėdamasis įtikinti karalių, kad reikia tvarkyti žmonių švietimą.

Bevažiuodamas Pestalozzi kelis kartus buvo net apalpęs. Jam buvo patarta grįžti namo, tačiau jis prieštaravo: "Nekalbėk man apie tai. Aš turiu pamatyti karalių, kad ir numirčiau dėl to. Jei dėl mano pasimatymo su karalium bent vienas vaikas bus geriau išauklėtas, man bus geriausias atlyginimas".

Šveicarijoje ir dabar veikia didžiulė karro našlaičių prieglauda ir mokyklos su Pestalozzi auklėjimo metodais. Panašių mokyklų yra ir kitose šalyse. Nepriklausomos Lietuvos metais mūsų mokyklose mokymas ir auklėjimas taip pat buvo persunktas Pestalozzi metodais.

• Italijoje veikia "Ištiesų rankų" sąjūdis, kurio nariai savanoriškai atlieka tarnybą neturtinguose pasaulio kraštuose, kovodami su alkio ir atsilikimu.

• Guyanoje, kur buvo rasta daug šimtų nušaudžiusių ir nužudytų vadinamų "Liaudies Bažnyčios" sektos narių, jėzuitai pasisiūlė teikti psichologinius patarnavimus sektos nariams, kurie norėtų grįžti į normalią visuomenę.

Rabindranath Tagore

MANO DAINA

Ši mano daina apglėbs tave su muzika, mano kūdiki, tarytum brangios meilės rankos.
Ši mano daina palies tavo kaktą, kaip laiminantis pabučiavimas.
Kai tu būsi vienas, ji bus greta tavęs ir šnibždės tau į ausį.
Ir jei tu būsi tarp minios, ji tave apsaugos nuo išdidumo.
Mano daina bus, kaip pora sparnų tavo sapnams, ir neš tavo širdį į nežinojimo ribą.
Jis bus, kaip artima žvaigždė viršuje, kai tamsi naktis išsities tau ant kelio.
Mano daina bus tavo akių vyzdžiuose, ir tavo žvilgsnis eis į visų daiktų širdį.
Kai mano balsą nutildys mirtis, mano daina kalbės tavo gyvoje širdyje.

DOVANA

Aš norėčiau tau ką nors duoti, mano kūdiki, nes mes plaukiame šalin pasaulio srovėje.
Mūsų gyvenimas yra vienas nuo kito atplėšiamas, ir mūsų meilė bus pamiršta.
Bet aš nesu toks kvailas tikėti, kad galiu tavo širdelę nupirkti su dovanom.
Jaunas yra tavo gyvenimas, ilgas yra tavo kelias, ir meilę, kurią tau duodame,
išgeri vienu gurkšniu ir paskui nusigręžęs pabėgi nuo mūsų.
Tu turi žaislų ir draugų. Kas gali pykti, jei tu nei laiko neturi, nei galvoji apie mus?
Bet mes turime daug laiko ir savo senatvę, kurioje skaičiuojame praėjusias dienas,
ir širdyje saugome tai, ko mūsų rankos amžinai neteko.
Upė teka greit ir dainuoja, pralauždama visus pylimus.
Bet kalnas palieka stovėti ir mąsto, ir stebi ją su meile.

PALAIMINIMAS

Palaimink jo širdį, tą baltą sielą, kuri laimėjo žemei dangaus pabučiavimą.
Jis myli saulės šviesą, jis myli savo motinos veidą.
Jis nemoka niekinti dulkių ir būti gobšus auksui.
Priglausk jį prie širdies ir laimink.
Jis atėjo į šį šimto šunkelių kraštą. Jis išsirinko tave iš visų,
aš nežinau kaip, bet jis nutvėrė tavo ranką, klausdamas kelio.
Jis tave seks, juokaudamas ir kalbėdamas, be abejonių širdyje.
Priimk jo pasitikėjimą, vesk jį ir laimink.
Padėk savo ranką jam ant galvos ir melskis, nors apačioje grasintų bangos,
tegul kyla alsavimas aukštyn ir, išplėtęs jo bures,
tegul vairuoja jį į taikos uostą.
Nepamiršk jo beskubėdamas, įsileisk jį į savo širdį ir laimink.

NAMAI

Ėjau vienas taku skersai per dirvą, kai saulė savo paskutinį auksą slėpė kaip šykštuolis.
Dienos šviesa skendo vis giliau ir giliau į tamsą,
ir apleistas kraštas, kurio derlius buvo nuimtas, gulėdamas tylėjo.
Staiga pakilo aiškus berniuko balsas į dangų. Jisėjo nematomas tamsoje,
palikdamas už savęs vakaro tyloje dainos pėdsaką.
Jo namai kaime stovėjo apleistame dirvone šalia cukrinių nendrių lauko,
paslėpti banano, arekos, kokoso palmės ir duonmedžio šešėlio.
Aš sustojau tylus akimirksnį vienišame take po žvaigždžių šviesa
ir išvydau aptemusią žemę prieš mane atsiskleidžiant,
rankomis apglėbusią nesuskaitomus namus, kuriuose lopšiai ir lovos,
motinų širdys ir vakaro lempos, ir linksmos jaunos gyvybės džiūgavo,
nes jos nieko nežinojo apie savo vertę pasauliui.

Išvertė ZENTA TENISONAITĖ

MINTYS APIE RELIGIJĄ

PRANYS ALŠĖNAS

Dr. Albert Schweitzer (miręs 1965 m.) kartą pasakė šiuos labai reikšmingus žodžius: "Žmogus yra etiškas tik tada, kada gyvenimas jam yra šventas. Etiška yra gyvenimą prižiūrėti ir ugdyti, o neetiška — jį sunaikinti. Šioji etika yra universali, ji išplaukia iš religijos".

Ch. Bunsen teigė, kad intelekto kultūra be religijos — tai tik civilizuotas barbarizmas ir maskuotas gyvuliškumas.

Mūsiškis J. Biliūnas kartą buvo išsireiškęs, kad žmogaus protas siekia ne toliau josies, o jausmai ir tikėjimas — iki paties Dievo. Fiziškai silpnėdamas, Biliūnas traukėsi nuo socialdemokratijos ir pakrypo į mistiką. Jis ieškojo Dievo ir jį surado. Taip rašo V. Kapsukas jo biografijoje.

Sokratas, nors ir būdamas pagonis, prieš mirtį teisme savo paskutinį žodį šitaip baigė: "Bet jau užteks, nes mums reikia eiti: man mirti, o jums gyventi. Betgi kuris iš mūsų eina į geresnį užsiėmimą, žino tik vienas Dievas".

Voltaire buvo pasakęs, kad jei Dievo nebūtų, tai reikėtų jį išrasti. Dėl to daugelis mano, kad Voltaire buvo tikintis.

B. Pascal sakė: "Laimė nėra nei mumyse, nei už mūsų, bet mūsų susivienijime su Dievu".

Garsusis pamokslininkas vysk. Fulton Sheen yra pabrėžęs: "Jei negyvename taip, kaip tikime, tai pradedame tikėti taip, kaip gyvename, ir esame priversti susikurti į gyvenimą tokias pažiūras, tokius principus, tokią gyvenimo būdą, kuris atitiktų mūsų

blogą gyvenimą". Tas pats Fulton Sheen, jau turėdamas 71 m. amžiaus ir būdamas Rochesterio vyskupas, kartą pasakė pamokslą vietos žydų sinagogoje. Ten jis kalbėjo apie Abraomo, Izaoko ir Jokūbo Dievą. Jis taip sakė: "Abraomas buvo didis žmogus, Izaokas — vidutinis, o Jokūbas — apgavikas. Bet Dievas mylėjo juos visus. Taigi yra vilties ir mums visiems".

Mahatma Gandhi yra pasakęs: "Aš nesibijosiu nieko šioje žemėje, išskiriant vieną Dievą. Aš nugalėsiu netiesą tiesa. Kovodamas prieš netiesą, būsiu pasiryžęs bet ką nukentėti".

- Lenkijoje grįžtantį iš Romos kardinolą Višinskį Varšuvos aerodrome pasitiko apie 5.000 žmonių, jų tarpe ir ministeris kulto reikalams. Kard. Višinskio pamokslo Šv. Jono katedroje išklausyti buvo susirinkę apie 200.000 žmonių, užtvindydami gretimas gatves. Toks buvo entuziazmas po naujojo popiežiaus išrinkimo. Kard. Višinskis kalbėjo apie sunkias sąlygas, kai katalikams atimama teisė naudotis spauda, radiju, televizija. Kardinolas griežtai pasmerkė valdinę cenzūrą.

- Tomas Simmons, Bostono advokatas, yra išrinktas JAV Pasauliečių katalikų tarybos pirmininku.

- Gailestingosios Dievo Motinos parapija Duluth, Minn., vyskupijoje neturi klebono. Sielovados reikalus tvarkyti paskirta seselė Marija Paulė Ludwig. Savaitgaliais į tą parapiją atvažiuoja kun. M. Lyons, kuris ten aukoja šv. Mišias ir atlieka kitas sakramentines pareigas.

Rabindranath Tagore gimė Kalkutoje 1861 m. gegužės mėn. 6 d. Jis daug keliavo po Europą, Rytų Aziją ir Ameriką. Lyrika yra pati svarbiausia jo kūrybos dalis, grynai indiška, persunkta mistiškai panteistiška dvasia. Forma ir ritmas — visai nauji. Jo dramoms darė įtaką europiečių simbolizmas, o prozai anglų romanai. Savo novelėse ir romanuose Tagore pirmas duoda realų kasdieninio moderniosios Indijos gyvenimo vaizdą. 1913 metais šis bengalų poetas ir išminčius laimėjo Nobelio premiją už literatūrą. Mirė 1941 m.



Karaliaus Stepono Batoro privilegijos Vilniaus universitetui

Paulius Rabikauskas, S.J.

Minint Lietuvos universiteto 400 metų jubiliejų, mintys savaime skrieja į tuos laikus, kada jis pradėjo žengti savo pirmuosius žingsnius smalsus protas klausia, kaip jis prašvito, tas mokslo šviesulys, Lietuvos lig tol bežvaigždėje padangėje.

Nekartosiu visų tų Vilniaus universiteto atsiradimo aplinkybių, apie kurias jau daug kartų buvo rašyta: kaip jis buvo numatytas įsteigti jau 1565 metais, ir tik karaliaus Žygimanto Augusto neryžtingumas bei Lietuvos protestantų pasipriešinimas sukliudė plano įvykdymą, arba kaip nuo 1570 metų, kai Vilniuje buvo atidaryta jėzuitų kolegija, tiek kolegijos fundatorius vyskupas Valerijonas Protasevičius, tiek ir patys jėzuitai, skatinami taurių lietuvių, lūkestingai nekantravo, kada pagaliau jie galės išvysti Lietuvoje savo universitetą. Verčiau žvilgtelėkime į patį universiteto įsteigimą, sutelkdami dėmesį prie lemiamųjų dokumentų, visų pirma Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Stepono Batoro privilegijų, kuriomis jis Vilniaus kolegijai suteikė universiteto titulą ir teises.

PIRMOJI KARALIAUS STEPONO PRIVILEGIJA (1578 M.)

Ne bet kas anuomet galėjo įsteigti universitetą. Amžių bėgyje buvo nusistovėjusi norma: naujo universiteto įsteigimas yra

imperatoriaus arba popiežiaus prerogatyva. Nes pagrindinė universiteto žymė buvo laikoma galia teikti mokslo laipsnius su "teise visur mokyti" (*ius ubique docendi*). O tokią universalią galią ir teisę galėjo duoti tik tas, kurio autoritetas buvo "visur" pripažįstamas, t.y. Šv. Romos imperijos valdovas ir popiežius. Buvo betgi kraštų, pvz. Ispanija, kuriuose imperatoriaus autoritetas maža tešvėrė. Juose universitetus steigė ir tvarkė karaliai. Tokie universitetai būdavo vadunami "karalystės atžvilgiu universitetais" (*studia generalia respectu regni*), nes jų suteikti mokslo laipsniai būdavo pripažįstami daugiausia tik tai toje karalystėje (plg. Liet. enc. XXXII, psl. 231/2). Bet ir ten vis būdavo stengiamasi gauti bent iš popiežiaus universiteto privilegiją. Dėl to nenuostabu, kad net toks nuo Bažnyčios atsimetęs Prūsijos hercogas Albrechtas, norėdamas Karaliaučiuje įsteigti universitetą, kreipėsi į imperatorių (kataliką!) ir net į popiežių, prašydamas būsimajai aukštajai mokyklai privilegijų (plg. S. d'Irsay, *Histoire des universités*, I, Paris 1933, psl. 324). Jų negavęs, turėjo pasitenkinti savo suvereno Lenkijos karaliaus leidimu. Todėl nėra ko stebėtis, kad ir Vilniaus universiteto reikalu jo fundatorius vysk. Protasevičius pirmiausia rašė popiežiui (1576 m. liepos 8 d.). Tačiau Romos kurija, kaip ir buvo galima laukti, neskubėjo — norėjo, kad pirma apie tai pasisakytų karalius, į kurį, kaip katalikiškos šalies valdovą, nebuvo galima neatsižvelgti.

Vyskupas Protasevičius vis labiau juto negalįs ilgai delsti: jį slėgė per 70 metų persiritusio amžiaus našta (gimė 1504 m.), ir sveikata buvo gerokai pašlijusi. Tikėjosi, kad naujasis karalius Steponas Batoras, kuris drauge buvo ir didysis Lietuvos kunigaikštis, netrukus aplankys ir Lietuvos sostinę Vilnių. Tuomet, manė, bus galima lengvai sutvarkyti visus universiteto įsteigimo reikalus. Bet praėjo 1577 metai, ir valdovas vis dar nebuvo įkėlęs kojos į Didžiąją Kunigaikštystę. 1578 metų pradžioje Varšuvos seimui svarstant, kaip išlaisvinti nuo rusų Livoniją ir apginti Lietuvą, visiems atrodė, kad tuojau po seimo karalius iš Varšuvos

patrauks tiesiog į Vilnių. Ir jo ten išsiilgę laukė. Jėzuitų kolegija jau buvo pasiruošusi jį iškilmingai sutikti. Bet išėjo kitaip: 1578 m. balandžio 14 d. karalius iš Varšuvos iškeliaavo į priešingą pusę, į Lvovą. Nes ir aname karalystės pakraštyje buvo neramu. Padolę ir Volynę puldinėjo totoriai, Moldavijoje kėlė neramumus kazokai, Transilvanijai, kurios kunigaikščiu buvo pats karalius Steponas, grasė turkai. Visa tai reikėjo pirma sutvarkyti, kad po to galėtų laisviau sutelkti visas jėgas Lietuvai ir Livonijai ginti. Ir štai visokiais politiniais ir kariniais reikalais Lvove užsiėmusiam monarchui pateikiama peticija suteikti Vilniaus jėzuitų kolegijai universiteto teises.

Pačiame Vilniuje praktiškai tam jau buvo gerai pasiruošta. 1577 metų vasarą iš Radvilų įkaitu už paskolintus 8.500 auksinų įgytos Žemaitkiemio valdos; iš jų gaunamos stambios pajamos įgalino atidaryti teologijos fakultetą. 1578 m. rudenį buvo laukiami du ispanai teologai ir vienas lenkas Šv. Rašto specialistas — pagrindiniai busimojo fakulteto profesoriai. Filosofijos ir laisvųjų menų fakultetas su humanitarine mokykla veikė jau keletą metų. Kai paaiškėjo, jog nebėra vilties, kad greitai laiku karalius atvyktų į Vilnių, nuspręsta jį pasiekti ten, kur jis bebūtų. Tokiam svarbiam reikalui reikėjo, kad prašymą įteiktų aukštą vietą užimęs ir ypač įtakingas dignitorius. Kaip tik tą pavasarį pas savuosius viešėjo grįžęs iš Romos Vilniaus vyskupo koadjutorius kunigaikštis Jurgis Radvilas. Vysk. Protasevičius ir jėzuitai pavedė šiam žymios didikų šeimos atstovui, būsimam Vilniaus vyskupui, išgauti iš karaliaus universiteto įsteigimo aktą. Atrodo, kad net ir pageidaujamo dokumento juodraštis buvo paruoštas Vilniuje. Jo autorium greičiausia buvo pats jėzuitų kolegijos rektorius Stanislovas Varševickis. Yra žinomi bent du kiti atvejai, kada tas pats rektorius parašė iš karaliaus prašomo dokumento juodraštį. Mat, jis, prieš įstodamas į jėzuitus, dirbo karaliaus dvare sekretoriumi ir nusimanė apie tos kanceliarijos stilių ir dokumentų ypatybes. Jis be vargo galėjo iš anksto parašyti tokį dokumento

tekstą, kokį norėjo, kad jam karalius duotų.

Galimybė, kad Vilniuje pradės veikti naujas universitetas, žinoma, kai kam kėlė nerimo. Visų pirma, matyt, buvo dėl to susirūpinęs Krokuvos universitetas; bijojo, kad Vilnius netaptų jam pavojingu konkurentu. Ne dėl kokių kitų sumetimų Gniezno provincijos vyskupų sinodas 1577 m. pavasarį Petrikave suskato svarstyti Krokuvos universiteto sunkią padėtį ir nutarė uždėti kiekvienai vyskupijai, neišskiriant nė Vilniaus bei Žemaičių, metinį mokestį senajam Lenkijos universitetui išlaikyti. Apie tai yra išlikęs labai įdomus vysk. Protasevičiaus popiežiui Grigaliui XIII laiškas, prie kurio kita proga teks kiek ilgiau sustoti. Ir pats karaliaus privilegijos tekstas, atrodo, turi mintyje iš Krokuvos einantį pasipriešinimą, nes tekste įterptas užtikrinimas, kad Vilniaus jėzuitų kolegijai suteiktos universiteto teisės „niekam nekenksiančios“ (*praesertim quo id sine cutusque praeiudicio sit futurum*) ir naujajame universitete nebus dėstoma nei medicina, nei civilinė teisė. Sunku prileisti, kad iš lietuvių pusės būtų buvęs pageidautas toks svarbus apribojimas jau pačiame įsteigimo akte. Jį tikriausiai įterpė Krokuvos universiteto šalininkai, būkštaujį dėl galimos jiems žalos.

Dėl Vilniaus jėzuitų kolegijos į universitetą pakėlimo taip pat nerimo dauguma Lietuvos didikų protestantų. Lvove jų tuomet beveik nebuvo. Tiksliai vicekancleris E. Valavičius ir gal vienas kitas Lietuvos kanceliarijos raštininkas lydėjo karalių toje kelionėje. Bet lietuvių didikų tuo reikalu nusišaltymą visi turėjo žinoti, nes apie universiteto įsteigimą, be abejo, buvo kalbų jau neseniai užbaigto seimo metu ir kitomis progomis. Tur būt, jiems šiek tiek apraminti į privilegiją buvo įterptas punktas apie Vilniaus ir Žemaičių vyskopus, kaip universiteto kanclerį ir globėją. Abu vyskupai buvo Lietuvos senatoriai — tokiu būdu Lietuvos didikams buvo palikta galimybė jėzuitų vadovaujamą universitetą bent šiek tiek kontroliuoti. Patys jėzuitai tokio punkto negalėjo pasiūlyti, nes tai aiškiai prieštaravo jų siekiamai ir popiežių visam ordinui užtik-

rintai veikimo laisvei, kurios negalėjo trukdyti joks vietos vyskupas nei kita bažnytinė valdžia, išskyrus tik pačią aukščiausiąją. Kaip tik ši pastaroji, ką tik minėtoji kliūtis vos nesužlugdė visų vyskupo pastangų gauti iš karaliaus Vilniaus universiteto privilegiją. Dėl lietuvių didikų pasipriešinimo pirmoji privilegija liko negaliojanti; dėl nesi-skaitymo su jėzuitų ordino savitumais ant-rąją privilegiją turėjo papildyti popiežiaus bula.

Susipažinkime nuodugniau su pirmuoju karaliaus diplomu. Kaip sekėsi vysk. Jurgiui Radvilai atlikti jam patikėtą misiją, žinių neturime. Bet yra tos misijos išdava — 1578 m. liepos 8 d. Lvoje duotas karaliaus dip-lomas, kurio įžangoje paminėtas kaip pra-šytojas šalia Vilniaus vyskupo ir jo koadju-torius Jurgis Radvilas. Iš pirmos pažiūros, šis diplomas atrodo, kaip ir kiti panašūs ka-raliaus dokumentai. Tačiau, atidžiau palygi-nus, išryškėja svarbūs skirtumai: nėra šiame diplome iškilmingo įvado, vadinamosios arengos; teksto pabaigoje nėra liudininkų sąrašo, ir pagaliau skelbiama, kad bus uždė-tas Lenkijos — o ne Lietuvos, kaip tikėtų pa-gal diplomo turinį — valstybinis antspau-das. Akte liudininkų galėjo ir dėl to trūkti, kad tuo metu Lvoje beveik nebuvo Lietuvos dignitorių, ir kažkaip netiko, kad Lietuvai ypačiai svarbiame nutarime būtų dalyvavę beveik vieni lenkai. Sunkiau yra suprasti nurodymą, kad Lenkijos antspaudu diplo-mui suteikiama teisinė galia. Karaliaus kan-celiarijos pareigūnai negalėjo nežinoti, jog be Didžiosios Kunigaikštystės antspaudu Lietuvoje neturėjo galios joks oficialaus po-būdžio valdovo aktas. Jiems taipgi, matyt, buvo aišku, kad tokiam aktui, kaip jėzuitų kolegijos į universitetą pakėlimas, iš Lietu-vos kanclerio ar vicekanclerio — abu jie bu-vo žinomi reformatai — gauti valstybinį antspaudą kaip ir neįmanoma. Kadangi ka-ralius vis dėlto pasirašė diplomą be jokių liudininkų ir su teisiškai negaliojančiu ant-spaudu, peršasi išvada, jog šis dokumentas neturėjo būti skirtas viešam naudojimui, o tiktai juo norėta patenkinti popiežiaus pa-geidavimą gauti pirma karaliaus sutikimą.

Galvota, tikrąjį universiteto įsteigimo doku-mentą turi išduoti popiežius.

Tačiau antspaudu klausimas greitai iški-lo viešumon. Apie tai sužinojo jėzuitai Len-kijoje ir Lietuvoje ir per juos jų vadovybė Romoje, apie tai patyrė taip pat nuncijus ir per jį popiežiaus kurija. Jėzuitų provincio-las Pranciškuj Sunjeris dar bandė pasiekti, kad būtų uždėtas ir Lietuvos antspaudas. 1578 m. spalio 20 d. tuo reikalu ėjo pas karalių, bet tuomet Krokuvoje karaliaus dvare buvęs Lietuvos vicekancleris E. Vala-vičius liko nepermaldaujamas. Ir pats kara-lius negalėjo nieko padaryti. Nors, nežiūrint to, rudenį buvo padaryta autentiška diplo-mo kopija ir pasiųsta į Romą, jėzuitai ten ją padėjo į savo archyvą, kur ji ir šiandien te-bėra. Jokių žygių pas popiežių, atrodo, tuo-met nedaryta. Buvo pernelyg rizikinga im-tis didžiulės atsakomybės vadovauti įstaigai, kurios teisinis pagrindas toks netvirtas. Pa-našus nusistatymas, reikia manyti, įsivyravo ir pačiame Vilniuje, nes sekančioje universi-teto įsteigimo eigos stadijoje apie pirmąją karaliaus privilegiją nė neužsimenama.

ANTROJI KARALIAUS STEPONO PRIVILEGIJA (1579 M.)

Jau 1578 metams einant į pabaigą, turėjo būti aišku, kad karalius artimiausiu laiku išvyks į Lietuvą. Iš tikrųjų, jis Naujųjų Me-tų išvakarėse paliko Krokuvą ir, per Varšu-vą bei Gardiną, 1579 m. kovo 2 d., Užga-vėnių pirmadienį, iškilmingai įžengė į Vil-nių. Jau Gardine jis susitiko su nemažu bū-riu Lietuvos didikų, kurie — kaip rašė tuo-met nuncijui Caligari Lenkijos kancleris — "nepaprastai palankiai ir dosniai, prasilenk-dami su savo įstatymais ir net jiems priešta-raudami, pasižadėjo duoti karaliui per visą laiką, kol jam teks būti karo lauke prieš rusus, be jokio iš įždo atlyginimo, tiek rai-telių, kad jų skaičius gali siekti 10.000" (žr. Mon. Pol. Vaticana, IV, psl. 133). Tokioje pakilioje nuotaikoje, sustiprintoje palan-kiausią įspūdžių apie Vilniaus jėzuitų kole-giją, kuri į Vilnių atvažiuojantį karalių su-tiko su iš anksto paruošta iškilmių progra-

ma ir kurią po to jis pats ne kartą aplankė, nebebuvo sunku galutinai sutvarkyti universiteto įsteigimą.

Kaip tai įvyko, aprašo vienas iš aktyviai prie visa to prisidėjusių, karaliaus sekretorius, vėliau tapęs Lvovo arkivyskupu, Jonas Demetrijus Solikovskis knygoje "Commentarius brevis rerum polonicarum", išleistoje Dancige 1647. Su karaliumi ir jis atvyko į Vilnių. Senelis ir ligonis vyskupas Protasevičius kaip tik jam pavedė išrūpinti iš karaliaus naują universiteto įsteigimo diplomą. Iš Lietuvos didžiūnų tą reikalą ypačiai parėmė antrasis po Vilniaus vaivados ir kanclerio Mikalojaus Radvilo Rudojo valstybės veikėjas, Žemaičių seniūnas ir didysis Lietuvos maršalka Jonas Chodkevičius. Buvęs kalvinistas, 1571 m. sugrįžęs į katalikų tikėjimą, jis tapo karštu katalikybės gynėju ir dideliu jėzuitų rėmėju. Jo prašomas karalius sutiko naują privilegiją Vilniaus jėzuitų kolegiją pakelti į universiteto rangą. Iki mūsų laikų išlikęs ir dabar Vilniuje Lietuvos Centriniam valstybiniam istoriniame archyve saugomas dokumento originalas yra datuotas 1579 m. balandžio 1 d. Jį paruošė ir savo ranka parašė jau minėtas sekretorius Solikovskis; jį pasirašė pats karalius Steponas Batoras ir Lietuvos kanceliarijos notaras Mikalojus Jasinskis, tas pats, iš kurio nupirktuose namuose buvo įkurta jėzuitų kolegija.

Naujasis dokumentas nėra Lvovo išduotosios privilegijos pakartojimas, nors kai kurie jo punktai ir liečia tuos pačius tada paskelbtus dalykus. Šį kartą rašto išvidinė struktūra griežčiau atitinka iškilmingųjų karaliaus diplomų formą. Jis pradedamas dviguba arenga, į ją įterpiant intituliacijos formulę (dokumento davėjo vardą ir titulą). Toliau išdėstoma, kaip Vilniaus vyskupas, pasikvietęs jėzuitus, juos patogiai įkurdino Vilniuje, kad jie "galėtų tinkamai mokyti jaunuomenę pamaldumo bei žinojimo ir dėstyti visus mokslo dalykus, išskyrus teisę (jurisprudenciją) ir mediciną". Tos vyskupo pastangos labai pradžiugino karalių, juo labiau, kad jis pats galėjo patirti "su koku dideliu tikėjimu, užsidegimu ir uolu-

mu tie profesoriai ėjo mokytojų pareigas". Dėl to karalius nusprendžia: a) tai vyskupo Vilniuje įsteigta ir jėzuitams pavestai mokyklai "duoti ir suteikti akademijos ir universiteto teisę, privilegiją ir savybę, kokią turi mūsų karalystėje kitos kolegijos"; b) šiam jėzuitų universitetui Vilniuje leisti "naudotis, turėti ir džiaugtis visomis privilegijomis, išimtimis ir laisvėmis, kuriomis naudojasi ir džiaugiasi mūsų karalystėje kitos kolegijos ir universitetai, o ypač Krokuvos universitetas"; c) duoti teisę visose mokslo srityse, būtent teologijoje, metafizikoje, fizikoje ir logikoje, išskyrus teisę ir mediciną, teikti bakaluro, magistro ir daktaro laipsnius ir juos gavusiems leisti naudotis tokiu pat pripažinimu ir pirmenybe, kokius turi gavusieji tuos laipsnius kituose karalystės universitetuose bei kolegijose, o ypač Krokuvos universitete; d) atleisti visus profesorius, daktarus, magistrus, bakalurus, visus studentus ir patį rektorių, visus drauge ir kiekvieną atskirai, nuo bet kokios dvasinės ar pasaulietinės jurisdikcijos, nuo visų mokesčių, muitų, duoklių, rinklavių ir bet kokių prievolių; e) jų betarpišku teisėju bus pats rektorius; bet geresnio drausmingumo ir administravimo dėlei svarbiuose reikaluose ir ginčiuose, kitų universitetų papročiu, jie laikys ir pripažins visais laikais savo kancleriu dabartinį Vilniaus vyskupą ir fundatorių Valerijoną ir po jo kiekvieną tuo metu esantį Vilniaus vyskupą, o globėju (protektorium) — dabartinį Žemaičių vyskupą Merkelį Giedraitį ir po jo ten busimuosius vyskopus; f) pagaliau, pranešdamas šį savo nutarimą visiems Karalystės ir Didžiosios Kunigaikštystės luomams, grupėms, viršininkams, valdininkams, tiek dvasiškiams, tiek ir pasauliečiams, ir pagaliau visiems, be jokios išimties gyventojams karalius įsako jėzuitų universitetui Vilniuje suteiktas privilegijas, išimtis, laisves, teises, savybes ir pripažinimus išsaugoti nepaliesčius, pilnus, nepažeistus ir pasirūpinti, kad ir kiti, kuriuos tie dalykai liestų, juos taip pat išsaugotų.

Po čia suglaustai atpasakotos pagrindinės diplomo dalies eina jį užbaigiančios

formulės: korroboracijos arba patvirtinimo formulė, kurioje nurodoma, koku būdu dokumentui suteikiamas teisėtumas, šiuo atveju — karaliaus parašu ir prikabintu Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės antspaudu; data ir ilgas liudininkų sąrašas, kuriame vardais paminėti beveik visi Lietuvos vaivados (jų tarpe buvo ir Lietuvos kancleris), apie pusę visų kaštelionų (tarp jų ir Lietuvos vicekancleris), lauko išdininkas, du kanceliarijos notariai, šalia Lenkijos kanclerio ir vicekanclerio, didžiojo Karalystės sekretoriaus, referendaro, dviejų karaliaus sekretorių ir daugybės kitų atskirai nebeišvardintų karaliaus dvaro pareigūnų bei tarnų. Tekstas, prieš karaliaus ir notaro parašus, užbaigiamas panašiais karaliaus raštams būdinga formule: *Datum per manus prae-fati*. Čia turėjo sekti Lietuvos kanclerio ar vicekanclerio vardas ir titulas, bet originale palikta tuščia vieta. Rašęs dokumentą J. D. Solikovskis, matyt, nežinojo, katras iš jų dviejų įteiks jį universiteto atstovams, todėl vardo neįrašė. Taip ir liko tuščia vieta — akivaizdus liudijimas, kad diplomo antspaudavimas ir jo universitetui įteikimas nevyko be sunkumų.

Kai dokumentas buvo parašytas, iškilo dvi rimtos kliūtys: viena iš Lietuvos kanclerio ir vicekanclerio pusės — vienas ir antras atsisakė uždėti Didžiosios kunigaikštystės antspaudą, antra iš jėzuitų pusės — jie negalėjo sutikti su priklausomybe nuo Vilniaus ir Žemaičių vyskupų. Pirmąją kliūtį nelengvai, bet pagaliau sėkmingai įveikė pats karalius. Apie tai liudija minėtas sekretorius J. D. Solikovskis. Karalius pasirašė jau gatavą dokumentą Žemaičių seniūno Jono Chodkevičiaus akivaizdoje ir pasiuntė jį patį (Solikovskį) pas Vilniaus vaivadą ir Lietuvos kanclerį Mikalojų Radvilą Rudąjį pabandyti, ar jis nepanorės uždėti Didžiosios Kunigaikštystės antspaudą, nes suteikiamos privilegijos tarnausiančios patiems lietuviams ir jų krašto gerovei. Kancleris atsisakė, pirma turįs pasitarti su kitais lietuviais senatoriais. Jiems besitariant, reikalas darėsi vis painesnis. Daugelis tvirtino, jog jėzuitų kolegijos pakėlimas į universitetą prieš-

taraujas jų laisvėms ir privilegijoms, daug kas tame įžiūrėjo reformuoto tikėjimo dusinimą. Tokią jų nuomonę galima suprasti, žinant, kad iš vienuolikos liudininkų, diplome išvardintų Lietuvos vaivadų ir kaštelionų, tiksliai du (minėtasis J. Chodkevičius ir Minsko vaivada Mikalojus Sapiega) buvo katalikai, visi kiti save laikė reformatais. Tada visi, kurie buvo suėję su kancleriu pasitarti, atėjo drauge pas karalių ir prašė neleisti, "kad būtų skriaudžiamos jų laisvės" (*ne in suis libertatibus aliquod detrimentum paterentur*). Pas karalių tuokart buvęs Jonas Chodkevičius ėmė juos išjuokti ir skaudžiai plūsti dėl tų jų reikalavimų, ir pats karalius bandė išsamiai įrodinėti savo nuosprendžio gerumą ir tinkamumą. Senatoriai išėjo nieko nesakę, bet ir nė kiek nelinę duoti savo sutikimo. Tuomet karalius pasiuntė pas kanclerį notarą Mikalojų Jasinskį, kataliką, ir liepė jam pasakyti, jog karalių stebinanti tokia laisvė, kuri visiškai nenorinti mokytis nei būti pamokoma, karalius stebisi, iš kur jie įgiję tokių privilegijų, pagal kurias jiems galima visiems laikams likti barbarais ir tūnoti Dievo, pamaldumo bei gerų papročių nežinojime ir visiškai nesisieloti tikėjimo dalykais nei geru išsilavinimu. Kai ir Jasinskis grįžo su privilegijomis (be universiteto įsteigimo tuo pačiu metu buvo išduotas dar vienas diplomats — vysk. Protasevičiaus fundacinio akto patvirtinimas) be antspaudų, karalius liepė pašaukti Trakų kaštelioną ir vicekanclerį Eustachą Valavičių. Šis atėjo, bet nemokėdamas lotyniškai, su karaliumi turėjo kalbėtis per vertėją. (Solikovskis mini šią smulkmeną, be abejo, kaip įrodymą, koks menkas buvęs tų Lietuvos ponų išsilavinimas). Karalius per Jasinskį, kaip vertėją, Valavičiui nurodė, kad ant parašytų Vilniaus akademijai privilegijų reikia uždėti antspaudus. Mat, Lietuvos vicekancleris saugojo mažąjį valstybinį antspaudą (didysis buvo pas kanclerį), kurio vertė tačiau buvo ta pati, kaip didžiojo (žr. Liet. enc., X, psl. 430). Valavičius dar delsė, bandė išsikalbėti, atsakomybę kitiems suversti. Tada karalius trumpai pasakė: "Arba tegul savo noru uždeda

antspaudus, arba, jei to nenori, tegul duoda antspaudą jam, jis pats diplomus užantspauduosias, bet antspaudu Valavičiui nebeatiduosias". Vicekancleris, išsigandęs ir susigėdęs, padarė tai, ko karalius norėjo, ir uždėjo antspaudus ant Vilniaus akademijai skirtų privilegijų. Taip rašo savo atsiminimuose J. D. Solikovskis (*Commentarius brevis*, psl. 124-126). Jis nenurodo tikslaus laiko, kada visa tai įvyko. Iki šiol rašiusieji apie universiteto įsteigimą tvirtina tai įvykus tikrai 1579 m. lapkričio mėnesį, t.y. daugiau kaip už pusmečio nuo privilegijos datos (balandžio 1 d.). Solikovskis tai aprašo sąryšyje su Akademijos studentų suaruštu karaliaus pasveikinimu, kai jis grįžo į Vilnių po Polocko pergalės (į Vilnių įžengė 1579 m. spalio 4 d., plg. *Mon. Pol. Vaticana*, IV, psl. 297). Tokiu būdu Akademijos studentai išreiškė karaliui padėką už suteiktą kolegijai universiteto privilegiją. Kadangi Solikovskis pažymi, kad karaliui pasirašant ir vėliau Lietuvos didikams protestuojant, šalia karaliaus buvęs Žemaičių seniūnas Jonas Chodkevičius, ir antra vertus, kadangi J. Chodkevičius mirė jau tą vasarą rugpiučio 4 d., reikia manyti, kad antspaudu reikalas buvo sutvarkytas dar prieš karaliui išvykstant į žygį prie Polocko (išvyko iš Vilniaus 1579 m. birželio 30 d., žr. *Mon. Pol. Vaticana*, IV, psl. 238). Šią prielaidą patvirtina faktas, kad jau liepos mėnesį buvo pagaminta privilegijos kopija ir to mėnesio 31 dieną nunciatūroje autentiukuota; ji buvo vėliau pristatyta popiežiaus kurijai. Karalius neliko skolingas vicekancleriui už jo "pasiaukojimą" uždėti antspaudą; pirma pasitaikiusia proga, jau tų pačių metų rudenį, jį pakėlė į Vilniaus kaštelionus ir paskyrė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kancleriu.

Antrąją tuomet iškilusią kliūtį (dėl Lietuvos vyskupų universiteto kanclerio ir globėjo pareigoms paskyrimo) nugalėti vietoje pasirodė neįmanoma; tikrai popiežius galėjo viską tinkamai sutvarkyti. Prie šio klausimo sustosime, kalbėdami apie kitą svarbų Vilniaus universiteto įsteigimo dokumentą —

popiežiaus Grigaliaus XIII bulą "Dum attenta".

Užbaigiant tenka pastebėti, kad Vilniaus universiteto įsteigimo aplinkybės taikliai nušviečia anų laikų Lietuvoje vyravusią politinę, religinę ir kultūrinę padėtį. Dar gyva Lietuvos valstybinio savarankiškumo sąmonė, nors buvo praėję jau dešimt metų nuo Liublino unijos, pasireiškė karaliaus nuo jos priklausomume ir iš to sekusiame Lvoje duotos privilegijos beteisiškume. Didžiuosius Lietuvos ponus apnikęs protestantizmas gerokai trukdė tokio Vilniaus universiteto, koks jis buvo steigiamas, įkūrimo procedūrą, bet sykiu buvo jaučiama prieštaraujančiųjų pusėje gilios ir darnios konsolidacijos stoka, ir karalius pagaliau pasiekė tai, ko norėjo. Nemaža prisidėjo ir karo žygių pasisėkimas. Bet pagrindinį vaidmenį suvaidino jau veikiančios kolegijos pavyzdys ir nenumaldomas jaunųjų lietuvių ir joje studijuojančių nelietuvių troškimas šviestis, tobulintis, vienu žodžiu, kultūrėti, nesileidžiant būti varžomiems tautinių ar religinių barjerų. Vilniaus universitetas jau nuo pirmos savo buvimo dienos vykdė tai, ką šiandien didelėmis ir ne visuomet sėkmingomis pastangomis bando pasiekti būsimos sujungtos Europos entuziastai.

- JAV-se žydų tarpe auga tikėjimas j Kristų, ypač jaunimo grupėse. Per paskutinius dvejus metus mesianiškų grupių skaičius žydų tarpe padaugėjo iš 6 iki 24 ir dabar turi apie 30.000 narių. Ypač žymus plitimas universitetuose.

- Dr. Joseph M. Gambescia, Šv. Agnietės ligoninės Filadelfijoje medicinos direktorius, net 96 valandas paskyręs Torino drobulės tyrimams, skelbia, jog jis yra įsitikinęs, kad tai tikra drobulė, į kurią buvo įsuptas Kristaus kūnas. Tuo jis esąs įsitikinęs be abejojimo.

- Lenkų istorija, ekonominiai ir sociologiniai mokslai, kurių neleidžiama dėstyti Lenkijos universitetuose, slapta trijų dešimčių profesorių yra dėstoma Krokuvoje, Varšuvoje, Vroclave, Lodzėje ir Poznanėje. Tuos slaptus universitetinius kursus palaiko Liublino katalikų universitetas. Apie tai skelbia "Twin Circle" savaitraštis.

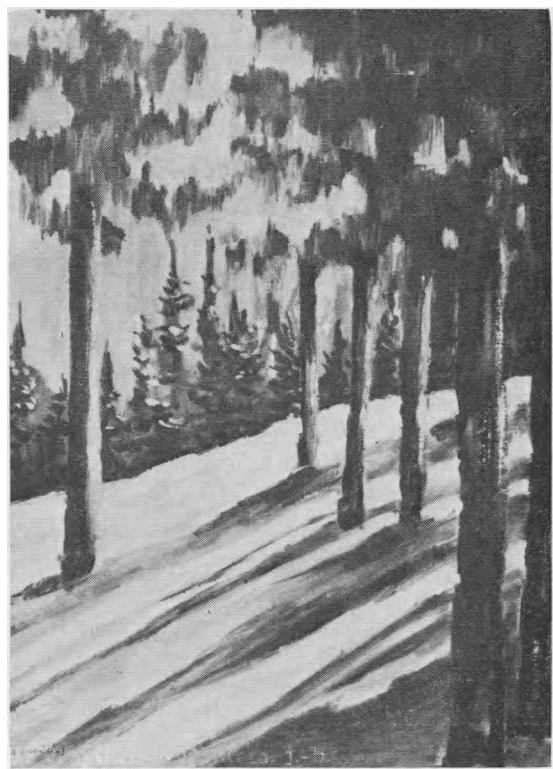


36

Dalia Ancevičienė



DALIA VERBICKAITĖ - ANCEVIČIENĖ meną studijavo Illinois universitete. Dirbdama vienoje žymioje žaislų projektavimo kompanijoje, savo išradingumu padėjo tai kompanijai įsigyti nemaža patentų. Dar ir dabar daugelis vaikų Amerikoje ir kitur žaidžia jos suprojektuotais žaislais. Toliau meno studijas ji tęsė Čikagos Meno institute. Jau daug metu su savo darbais pasirodo įvairiose Amerikos meno galerijose ir parodose. Šis "Laišku lietuviams" numeris yra iliustruotas jos meno kūrybių nuotraukomis.



Evoliucija ir katalikų pasaulėžiūra

P. Daugintis, S.J.

Tenka prisiklausyti įvairių dalykų, sakomų mokslo vardu apie evoliuciją, todėl ryžausi pažiūrėti, kokioje padėtyje dabar yra evoliucijos klausimas. Pastudijavau, ką rašo rimti mokslininkai ir objektyvūs šaltiniai: *Lietuvių enciklopedija*, VI t., 136-147 psl.; Pr. Jucaitis "Aiduose", 1976 m., 6 nr., 258-266 psl.; *New Catholic Encyclopedia*, 1967 m., VI t., 685-696 psl. ir XVI t. (išleistas 1974 m.), 175-177 psl.; žurnalas "Stimmen der Zeit", 1978 m., liepos mėn. nr., 479-489 psl. Noriu čia su skaitytojais pasidalinti surinktomis žiniomis, svarstymais ir išvadomis.

Evoliucija, kilusi iš lotyniško žodžio "evoludo", reiškia palaipsninį kitimą arba vieną iš tapsmo formų gamtoje bei visuomenėje. Čia rašysime tik apie biologinę, gamtinę evoliuciją.

EVOLIUCIJOS TEORIJOS

Evoliucijos teorijos įrodinėja ir daugelį jų šalininkų skelbia, kad: 1. dabartiniai augalai ir gyviai yra kilę iš praeityje gyvenusių giminingų organizmų, 2. tie organizmai buvo žemesnės formos, 3. visi pasikeitimai vyko dėl priežasčių, kurios ir šiandien tebeveikia, todėl daugelį jų galima stebėti eksperimentiniu būdu.

Yra įvairių evoliucijos teorijos atspalvių. Jus galima suskirstyti į penkis pagrindinius pagal tai, kiek jie pripažįsta svarbos atsitiktinei variacijai, arba pakaitai, ir aplinkos įtakai.

1. *Senoji evoliucijos teorija*. Pradedant Aristotelium ir baigiant mūsų dienomis, daug kas pripažįsta evoliuciją gamtoje, tačiau nepripažįsta anų dviejų veiksnių svarbos. Pagal biologą Nagelį (miręs 1891) gemalinė plazma yra suma visų paveldimų pradų, būdingų kuriai nors rūšiai; gyviai turi vidinį palinkimą tobulėti.

2. *Neodarvinizmo teorija*. Darvinas 1859 m. paskelbė: *visos rūšys kyla iš natūralios atrankos*. Tai vyksta dėl organizmų

prisitaikymo aplinkai ir retkarčiais pasitaikančių pakitimų. Taip dėl natūralios selekcijos išlieka stipresnis gyvis ir tobulėja labiau naudojami organai. Tai persiduoda ir ateinančioms kartoms. Tokiu būdu, organizmui labiau pasikeitus, pasidaro nauja rūšis, t.y. kuri, poruojantis su ankstyvesne, yra nevaisinga. Taip visi gyviai yra palengva išsivystę iš bendro protėvio.

Įrodymai pirmiausia imami iš *paleontologijos*. Juo senesni geologiniai žemės sluoksniai, tuo juose randamos fosilijos, iškasenos — daugiausia stuburinių gyvių liekanos — primityvesnės; ir kuo arčiau prie dabartinių sluoksnių, tuo panašesnės į mūsų laikų. Iš dabar turimų radinių susidaro gana aiškus gyvių keitimosi ir organizmų tobulėjimo vaizdas.

Be to, zoologai pagal gyvių panašumą ir giminingumą sudaro vis aukštesnį kylančių gyvių sistemą, lyg kokį genealogijos medį. Tai amžiais vykęs kitimas arba *filogeneze*. Tą filogenezę kiekvieno gyvio embrionas pakartoja savo išsivystymo individualioje raidoje — *ortogenezeje*, nuo kiaušinėlio iki subrendusio gyvio, kaip tvirtino E. Haeckelis (1929).

Neodarvinistai, kaip T. H. Huxley (1895), E. Weismann (1914), G. Simpson, T. Dobzhansky, S. Wright ir daugelis dabartinių Amerikos bei Europos geologų, praplėtė šią teoriją ir parėmė naujais įrodymais iš gyvulių prisitaikymo sąlygoms ir aplinkos įtakai, ypač *pakitimais, vykusiais dėl gyvių geografinio paskirstymo*. Kuo skirtingesnės gyvenimo sąlygos ir kuo seniau įvyko tos pačios rūšies gyvių izoliacija, tuo didesnis rasių skirtingumas, pvz. Japonijos rasių, atsiskyrusių nuo Azijos ir Galapagos salų ir atsiskyrusių nuo Amerikos žemyno. Tarp tų rasių skirtumai yra tokie dideli, kad reikia kalbėti jau apie skirtingas rūšis.

3. *Neolamarckizmo teorija*. Prancūzas biologas J. B. Lamarck (1829) skelbė: gyvių evoliucija vyksta dėl to, kad organizmui

yra įgimtas palinkimas tobulėti ir paskirų individų *įsigytos savybės pasidarė paveldimos*.

Neolamarkizmas dabar teikia didesnę reikšmę paveldėjimo veiksniams ir organo atliekamai funkcijai, negu aplinkai. Jo šalininkai sukūrė įvairias autogenezės teorijas: ortogenezės, aristogenezės, nomogenezės.

4. *Mutacijų teorija*. Pagal ją atskira vidinė mutacija arba pasikeitimas yra svarbiausias rūšių kilmės veiksnys. Anot De Vries (1935), rūšys susidaro dėl pavienių pasikeitimų, o aukštesnės kategorijos, pvz. žinduolių, dėl daugelio vis prisidedančių pasikeitimų, o pagal R. Goldschmidt (JAV) ir O. H. Schwindelwolf (V. Vokietija) — iš atitinkamų stambesnių pasikeitimų arba makromutacijų.

5. *Naujoji evoliucijos arba moderniosios sintezės teorija*. Ji jungia įvairių teorijų įžvalgas su naujais mokslų duomenimis ir tvirtinimais, einant į vieną dinamišką evoliucijos sampratą, į moderniosios sintezės evoliucijos teoriją.

Pagal šią teoriją, atsitiktinai pasitaikiusios mutacijos tampa evoliucinių pasikeitimų pagrindu. O natūralinė atranka leidžia išlikti tik labiausiai tinkamiems pasikeitimams. Pagaliau geografinė, genetinė ir lytinė izoliacija veda atsilaikiusius pasikeitėlius į jų individualizaciją, į savitumą, būdingą naujai rūšiai.

Mutacijos vyksta dėl pakitimų ląstelių branduoliuose esančių chromozomų ir genų, kurios yra paveldėjimo nešėjos. Kartais, ląstelėms besidalijant per pusę, chromozomų dalijimasis ima ir sustoja, pvz. dėl chemikalo colchicino įtakos. Tokie branduoliai turi dvigubą chromozomų skaičių. To gyvio atskiri organai išauga didesni, negu normaliai. O jei toks dalykas pasitaiko nevaisingame hibride, pvz. mule, jis tampa vaisingas.

Kartais chromozomų junginiai, kaip kokie siūleliai, pertrūksta, paveikti chemikalų ar jonizuojančių spindulių. Paskui susijungia kitais galais ar kitokia juos sudarančių genų ar alelių tvarka. O tų genų yra šimtai. Tai turi didelės reikšmės gyvių savybėms.

Visa tai sudaro įvairiausių galimybių genetinėms mutacijoms, pasikeitimams. Tai parodo ir vis nauji atidengimai biogenetikoje ir eksperimentai biochemijoje, pvz. ląstelės branduolio DNA ir kitų rūgščių kodekso iššifravimas, atidengimas.

Daugelis moderniosios sintezės evoliucijos šalininkų *nepripažįsta atsitiktinai įvykstančių mutacijų*. Bet evoliucionistai be jų nepajėgia išaiškinti nė evoliucijos. Todėl labiausiai užsispyrusieji teigia: reikia pripažinti dar nežinomus įstatymus, kad būtų galima išaiškinti kartais taip greitai vykusią evoliuciją.

Užtat dalis biologų, draug su neolamarkistais, reikalauja pripažinti paveldėjimu perduodamas mutacijas, ar tai mažiukes vis prisidedančias, ar net stambias makromutacijas. O daugumas biologų labiau linkę pripažinti organizmuose veikiantį "*mechaniską*" priežastingumą ir tikslingumą, kaip dvi tos pačios gyvos būtybės tikrovės puses.

Be to, šie biologai *rūši* supranta dinamiškai ir daug platesne prasme. Įprastinę gyvio rūšies sąvoką, pagal morfologinius, anatominius panašumus ir tarpusavio vislumą, jie *išplečia į populiaciją*, į didesnę vietos, rasių, porūšių ir skaičiaus atžvilgiu tarpusavyje besikryžiuojančių gyvių grupę. Populiacijoje vidinė evoliucijos mechanika veikia ne tik paskirus individus, bet ir visą grupę. Todėl ir aplinkos, ir geografinės, ir maitinimosi bei veisimosi izoliacijos įtaka yra daug stipresnė ir skirtingesnė visos populiacijos apimtimi. Taip atsiranda naujų, skirtingų variacijų, net rasių ir rūšių (tikrąja prasme).

PRIEŠINGI ARGUMENTAI

Tačiau evoliucijos teorija turi nemažą ir priešininkų. Daug biologų ir kitų žymių gamtos mokslo žinovų jos nepripažįsta, remdamiesi priešingais evoliucijai faktais. Paminėsime tik keletą. Tik norime pastebėti, kad ir jie pripažįsta gyvijuose vykstančią tam tikrą evoliuciją, bet siauresne prasme — *mikroevoliuciją*. Ji kartais vadinama genetiniu pasikeitimu, pvz. kai iš cukrinio runkelio laukinės formos "*beta vulgaris*" išveda-

ma atmaina "maritima", turinti maždaug penkis kartus daugiau cukraus, arba kai iš laukinių gyvulių išvedamos naminių gyvulių veislės.

Pirmiausia jie neigia *natūralinės selekcijos kuriamąją galią*. Pagal biologą B. Rensch, natūralinė atranka paprastai paskatina didesnę prisitaikymą. Tačiau galų gale tai veda į paveldėjimo linijos išmirimą. Selekcija dažniausiai panaikina genų kombinacijas. Ir iš viso išliko tik 1% prieš kokį 100 milijonų metų gyvenusių rūšių. Visos kitos išmirė.

O kiti paleontologijos duomenys nepatvirtina vienpusiškai aukštesnių gyvių rūšių kilimo iš žemesnių ar iš vieno bendro protėvio ar primityvios ląstelės. Mat, nerasta tų bendrų ankstyvesnių protėvių prieš kambro (geologinio žemės laikotarpio) periodą. Didelė gausybė labai įvairių pilnai išsivysčiusių rūšių atsirado (pagal randamas iškasenas) kambro periode. Toks faunos ir floros naujų rūšių gausumas staiga atsiradavo ir vėlesniais geologiniais laikotarpiais.

Tose iškasenose nerandamos nė pereinamosios formos. Priešingai, pagal jas, kai kurios aukštesnės gyvių formos ir rūšys atsirado anksčiau už žemesnias, pvz. žinduoliai anksčiau už paukščius (pagal E. Mayr), o okeano periode beždžionės anksčiau už kitas žemesnes žinduolių rūšis.

Be to, yra tokių gyvių rūšių, kurios neevoliucionavo nė per 90 milijonų metų, pvz. R. Afrikos pakrantėse sugauta 5 pėdų ilgio žuvis *Latimeria*.

Taip pat nėra iškasenų, rodančių naujai prasidedančių ar besivystančių organų atsiradimą. Tačiau yra atrofijos radinių. Yra dėsnis, kad naudojami organai didėja, o nenaudojami mažėja. Tačiau kai kurie tų rudimentinių organų, kaip dabar sužinota, tebėra naudingi, pvz. apendiksas padeda nugaleti ligas, ypač vaikystėje.

Dabar pripažįsta net ir mokslininkai evoliucionistai, kaip G. Simpson, A. C. Hardy, jog *ortogenija nėra filogenezės pakartojimas*, t. y. gyvio embrionas nepereina šimtą milijonų metų evoliucijos stadijų. Yra tik išorinis panašumas.

Naujieji genetikos ir biochemijos atidengimai taip pat neįrodo evoliucijos teorijos. Pagal Michigano universiteto prof. N. Moore, chromosomų skaičius ląstelių branduliuose neparodo jokio filogenetinio arba kilmės ryšio tarp vadinamųjų primityviųjų ir aukštesniųjų organizmų. Algė (maurų rūšis) chromosomų turi 140, arklys 140, gorila 48, o žmogus 46. Taigi primityvesnieji jų turi net daugiau. Panašus dalykas ir su DNA (deoksiribonukleinės rūgšties) kiekiu. Pagal DNA, žmogus (3,2) stovi tarp rupūžės (3,7) ir karvės (2,8).

Atsitiktinai pasitaikiusieji pasikeitimai negali iš tikrųjų būti pagrindas išsivystyti naujoms rūšims, veikiant aplinkai ir izoliacijai. Mat, pagal atliktus bandymus, pasikeitimų pasekmė yra patologiniai, liguisti pakitimai, defektai ir nenormalumai (B. Rensch). Todėl pasikeitimai negali kildinti naujų rūšių (E. Mayr).

O vis dėlto kai kurie biologai, pvz. Heinz Woltareck, drįsta skelbti: "Šiandien nė vienas inteligentas neabejoja evoliucijos tiesa!" Tačiau sąžiningas evoliucionistas Ernst Mayr rašo: "Faktas, kad sintetinė teorija yra priimta, dar nėra įrodymas, kad ji teisinga". O kitas mokslininkas G. A. Herkut dar aiškiau pasako: "Įrodymai, kurie palaiko evoliuciją, nėra pakankamai stiprūs. Į ją galima žiūrėti tik kaip į hipotezę".

EVOLIUCIJA IR KATALIKŲ PASAULĖŽIŪRA

Kaip matėme iš pateiktų faktų, svarstymų ir žymių gamtininkų pasakymų, evoliucijos teorija dar nėra įrodyta ir nežinia, ar galės kada nors būti visiškai įrodyta. Kaip gamtos mokslų hipotezė, net jeigu ir visiškai įrodyta, ji turi pasilikti gamtinio, patirtinio žinojimo plotmėje. Jokie gamtos mokslų žinovai ir kiti mokslininkai neturi pagrindo, todėl ir teisės, perkelti jos į filosofinio ir teologinio pažinimo plotmę arba į pasaulėžiūrinę, religinę sritį.

Mat, biologijoje, kaip ir kituose moksluose, tekalbama apie patirtinės tikrovės pažinimą, nekeliant ir negalint kelti šių mokslų vardu klausimo apie *nepatirtinį, antgam-*

tinį arba transcendentini tikrovės pagrindą, pvz. kodėl iš viso yra ši tikrovė, ta galinti ir nebūti būtis; kodėl viena būtis yra negyva, kita gyva, dvasinga ir t.t. Tai filosofijos ir teologijos dalykas.

Mokslinė evoliucijos teorija yra ir turi būti neutrali filosofijos ir religijos atžvilgiu. O taip pat ir religijai bei filosofijai reikia neutralumo evoliucijos atžvilgiu. Nesvarbu kaip yra buvę praeityje, bet popiežius Pijus XII savo enciklokoje "Humani generis" (1950) aiškiai paskelbė, kad ir generalinė evoliucija, net ir žmogaus kūno, gali būti moksliskai studijuojama tiek antropologų, tiek teologų, tik reikia pripažinti, kad žmogaus sielą betarpiu Dievas sukūrė.

EVOLIUCIONIZMO RŪŠYS

Filosofinis evoliucijos aiškinimas, kaip faktais pagrįstos ar nepagrįstos tikrovės, tikro ar netikro dalyko, priklauso nuo išeities taško. Apskritai kalbant, filosofija, pripažįstanti evoliuciją, yra vadinama evoliucionizmu, Žymusis evoliucijos teorijos kūrėjas Charles Darwin, o dabar daugelis neodarvinizmo sekėjų ją aiškina mechanistine filosofija. Tai *mechanistinis evoliucionizmas*. Žymesnieji jo atstovai yra T. H. Huxley, E. Haeckel, o mūsų laikais H. von Dittfurth, H. J. Bogen, Salvador E. Luria ir kiti.

Daugelis jų (bet ne pats Darvinas) neigia Sutvėrėjo Dievo reikalingumą evoliucijai suprasti. Medžiaga esanti amžina ir pilna įvairių galimybių. Tos galimybės, veikiamos įvairių pasaulio jėgų ir medžiagų (chemikalų, kosminių spindulių), tampa aktualios. Taip per ilgus amžius atsitiktinai kyla nauji pasikeitimai, Prie tam tikro taško tie kiekybiniai pasikeitimai tampa kokybiniais — naujomis būtybėmis ir naujomis rūšimis. Pagaliau... ir homo sapiens (žmogus). Tai *ateistinis evoliucionizmas*. Labiausiai jis skelbiamas ateistinio dialektinio materializmo (K. Markso) ir kaip kokia religija praktikuojamas sovietinio komunizmo.

Daug kam visa medžiaga atrodo amžina, turinti įvairiausias galimybes, didžiausias galias ir esanti persunkta kitomis beveik dieviškomis savybėmis. Tai vadinamasis

panteistinis evoliucionizmas. Jam atstovauja C. L. Morgan, S. Alexander ir kiti.

Pirmiau amerikiečiai gamtininkai ir kiti mokslininkai, kaip C. S. Pierce, John Fiske, William James, laikėsi labiau mechanistinio evoliucionizmo, paskui — Hegelio *idealistinio evoliucionizmo*; idėjų pasaulis ir gamtos pasaulis nuolat keičiasi. Vėliau John Dewey (1952) juos sujungė į savo instrumentalizmo filosofiją. Po to G. G. Simpson, T. Dobzhansky, H. Miller, L. White, H. Shapley ir kiti bandė išplėsti evoliucijos teoriją į visas gyvenimo plotmes. Dabar tam tikras ideologinis evoliucionizmas Amerikoje yra perėmęs daugelį gyvenimo sričių.

Pagal *vitalistinį evoliucionizmą* (A. Fouillée, 1912) medžiaga ir dvasia, gyvenimas ir sąmonė veikia gamtoje kaip vienas principas, vitalinis, gyvybinis pradas, galia. Pagal Hans Driesch (1941) — tai teleologinis arba tikslingumo pradas. Henry Bergson (1941) tai vadina "élan vital", gyvybinis impulsas. Ši samprata vadinama *teleologiniu* ar net dvasiniu evoliucionizmu.

Teistinis evoliucionizmas. Didelę įtaką ir atgarsį dabar turi paleontologo jėzuito Pierre Teilhard de Chardin (1955) mokslas. Jis nesąmoningai maišydamas (kaip ir daugelis kitų mokslininkų) mokslines, filosofines ir teologines plotmes bei jungdamas naująją evoliucijos teoriją, Bergsono "élan vital" ir krikščioniškąją teologiją, bandė sukurti vientisą, teleologinę, evoliucinę universo viziją, pasaulėžvalgą.

Juk evoliucijos teorija, kaip matėme, iš esmės nėra sukūrimo priešgynybė ar Sutvėrėjo Dievo neigimas. Neatsakydama, iš kur būtis (tai filosofijos dalykas), ji jau prileidžia būtį ir tyrinėja tolimesnį vystymąsi jau esančioje būtybėje.

Filosofiškai imant, nėra esminio skirtumo, ar pasaulis su savo būtybėmis buvo iš karto sukurtas, ar jam buvo suteiktas tikslingumo pradas, teleologinės jėgos, įgalinusių jį, veikiamą aplinkos, palaipsniui išsivystyti, evoliucionuoti.

Taigi teistinis evoliucionizmas, priimdamas evoliuciją, kaip galimą, bet dar neįrodytą dalyką, tvirtina:



Kodėl vaikai pabėga iš namų (II)

D. Bindokienė

KALBA RŪTA

Galiu papasakoti, kodėl išėjau iš namų, bet iš to naudos niekam nebus — vis tiek nebūsiu suprasta. Mano tėvai ir seserys nesupranta, kaip aš galėjau taip kvailai pasielgti. Mano tetos ir močiutės su tėtuku tik galvomis kraipo ir stebisi. Tiesą pasakius, aš ir pati nelabai suprantu, kodėl taip pasielgiau. Žinau tik, kad nepadariau klaidos.

Man reikėjo laisvės, reikėjo atrasti save ir suprasti, ko noriu iš gyvenimo. Namuose

1. Medžiaga negali būti amžina, nes turi turėti savo nebūtiną buvimo pagrindą, pirmąją savo egzistavimo priežastį, Kūrėją Dievą.

2. Atsitiktinumas negali būti priežastis naujų savybių, kilusių iš galimybių, nes tiek tos galimybės turi turėti savo priežastį, kiek tų paskiros būtybės galimybių ribotumas praktiškai neprileidžia pasireikšti atsitiktinumui (t.y. "pataikyti" kaip tik į tas kelias galimybes, reikiamas gerėjimo, tobulėjimo kryptį).

3. Reikia Kūrėjo Dievo, kuris suteikia gyviams ir kitoms būtybėms dinamines galias tobulėti: palengva ar staigiomis transformacijomis, pakaitomis iš gyvio su vienomomis savybėmis išsivystyti į gyvį su kitomis, aplinkai ir gyviams savitarpį veikiant.

to padaryti negalėjau. Aš jau beveik aštuoniolikos metų, ir iki šiol mano gyvenimas buvo toks vienodas, toks tvarkingas, kad žinojau, ką kurią dieną darysiu, ką valgysiu, ką kalbėsiu, kur eisiu. Juk tai tikra stagnacija! Ar ne laikas paieškoti nuotykių, naujų pergyvenimų, kol esi jauna ir neapkrauta visokiom kasdienybės smulkmenom?

Aš turbūt gimiau skaute. Tėtė juokdavosi, kad mane vystydavo skautiškos spalvos vystyklais! Kiekvieną sekmadienį ištikimai lankiau sueigas, kasmet važiuodavau į stovyklas. Kai buvau visai maža, mama kartu važiuodavo — dirbdavo ir virtuvėje ar pan.,

o vėliau viena stovyklaudavau. Nesakau, kad man nepatiko. Bet kartais pasidarydavo baisiai nuobodu: tos pačios draugės, tos pačios dainos, tie patys laužai, šūkiei ir programos. Skautybė gerai mažiems vaikams, bet mano amžiaus žmonėms ji vaikiška ir nuobodi. Tėvai tikėjosi, kad aš liksiu skaute visą amžių, bet išėjo kitaip.

Mano geriausia draugė Judy (tai mano amerikietė draugė, kuri nebuvo labai populiari mūsų namuose. Tėvai reikalavo ir norėjo, kad aš su lietuvaiteimis draugaučiau) taip pat nebuvo laiminga savo kasdienybėje. Kartą mudvi susitarėme paieškoti nuotykių senamiestyje (Old Town). Buvo visai nesunku — pasakėme tėvams, kad turime daug pamokų ir eisime mokytis. Judy pasisakė einanti pas mane, o aš pas ją. Į senamiestį patekome taip pat įdomiai: atsistojojome prie gatvės, atkišome nykščius, ir netrukus sustojo gražus, naujas automobilis... Kadangi tą kartą gerai pavyko, pradėjome dažniau ten lankytis ir vis tokiom pačiom priemonėm važiuodavom. Mes buvome labai atsargios, niekad nevažiuodavom po vieną, vis abi, nes taip saugiau. Tuo būdu susitikome daug įdomių bernų, su kuriais lankėme kavines, koncertus, šokius. Jeigu nepasitaisydavom gera kompanija, mudvi su Judy apsieidavome ir be jos.

Vieną vakarą atsitiko netikėtumas. Buvome šokti tokioj užkeigoj. Buvo smagu, linksma, todėl užsibuvome iki vidurnakčio. Nesutikome nė vieno berno, kuriam būtume leidusios namo parvežti, todėl nutarėme va-

žiuoti, kaip atvažiuavę — paprašyti, kad kas pavėžintų. Išėjom į gatvę ir pradėjome prašinėti. Sustojo automobilis, ir aš pamačiau savo vyriausią seserį su jos bernu. Vaje, kiek triukšmo ji pakėlė! Mat, Judy ir aš turėjome būti mokyklos renginyje, o atsidūrėme senamiestyje. Kaip sesuo gali norėti, kad aš nuobodžiaučiau mokyklos auditorijoje su kokiais "skystais" paaugliais? Atrodo, kad ji niekad jauna nebuvo...

Jie parvežė mudvi namo ir viską išpaskojo tėvams. Tuoj pat man buvo padarytas "teismas", uždrausta beveik koja iš namų iškelti, negalima susitikti su Judy ir daugybė kitokių privilegijų atimta. Buvo baisiai pikta ir skaudu. Aš juk nieko nepadariau.

Kitą dieną susitikau Judy ir pasiūliau pabėgti iš namų. Ji, višta, atsisakė. Tada aš pati viena išėjau. Būtų buvę geriau, jeigu mudvi abidvi, saugiau, bet neprapuoliau ir viena. Pirmą mėnesį atsidūriau net Kalifornijoje — pervažiavau pusę Amerikos ir nekainavo nė cento! Nepasakyčiau, kad nebuvo sunkumų ir kartais baimės, bet neteko nukentėti. Suprantu, kad tokių nuotykių aš visą gyvenimą troškau ir pagaliau gyvenu, kaip tikrai noriu.

Savaitei praėjus, paskambinau mamai. Nenorėjau, kad per daug rūpintųsi. Paskambinu ir dabar arba parašau. Mama gana protingai elgiasi — neverkia, nesibara, nepriekaištauja. Aš dar negaliu grįžti namo. Reikia, kad visas tas nerimas, tas nuotykių troškimas, naujenybių ieškojimas išsibarstytų iš mano galvos. Jeigu būčiau berniukas, niekas per daug nesirūpintų, o dabar visi tik pavojus visur mato. Man atrodo, kad aš tiek pat pavojų galiu sutikti ir pakeliui į mokyklą, ir parke, ir gatvėje prie savo namų. Aš nevartoju narkotikų, negeriu ir moku apsaugoti. Kol kas viskas gerai sekasi. Jeigu kada įkliūsiu į nelaimę, tai nebėgsiu mamai skųstis, nevaitosiu ir nenusigąsiu. Kai pritrūksta pinigų, susirandu darbą — padavėja ar pan., o paskui vėl keliauju. Tokio gyvenimo seniai man reikėjo. Vieną dieną prisėsiu ir aš, gal net grįšiu į mokyklą ar ištėkėsiu, bet tik dar greitai. Kartais pasiilgstu tėvų ir seserų, bet negaliu dabar na-

mo grįžti: nežinau, ar pajėgčiau vėl taip išeiti. Tada būčiau tikrai nelaiminga.

RŪTOS MAMA ATSAKO

Mums buvo baisus smūgis. Rūta visada buvo kiek kitokia už abi vyresnes mergaites — drąsi, pramuštalviška, pilna kažkokio nerimo, bet netikėjome, kad gali iš namų išeiti. Mes su vyru stengėmės duoti Rūtai ir jos seserims gerą išsilavinimą, religinį auklėjimą, materialinius dalykus. Žmonės vis sako — ir mums tenka girdėti priekaištų — kad tėvai vaikus iš namų išveja savo griežtumu ar kitokiu nepriimtiniu elgesiu. Mudu su vyru jokių problemų neturime, namuose barnių nėra. Vyresnės mergaitės taip pat neatrodo nelaimingos savo šeimos lizde. Bet Rūta visada buvo kitokia — viskas jai nuobodu, neįdomu. Auginam vaikus, kaip išmanydami, kemšam vitaminus, tampom pas daktarus, pas dantistus, stengiamės, kad išaugtų gražus kūnas ir graži siela, o paskui pamatom, kad mūsų vertybės jiems svetimos, bevertės ir pasenusios. Rūta labai lengvabūdiškai viską numetė šalin. Jeigu jau taip norėjo viena pagyventi, jeigu buvo ankšta po tėvo stogu, būtų galėjusi nusisamdyti butuką, gauti darbą ir išmėginti, kokie pyragai visą pragyvenimo atsakomybę pačiai vilkti. Kodėl reikėjo taip kvailai pabėgti iš namų? Mudu su vyru negalime naktimis miegoti, galvodami apie pavojus, kurie tyko mūsų mergaitės. Juk ji tik 18 metų. Kaip gali keliauti viena su nepažįstamais žmonėmis? Pilni laikraščiai šurpių atsitikimų, ir į kiekvienos nukentėjusios mergaitės vietą mes nejučiomis įstatome Rūtelę. Iki šiol ji dar niekur neįkliuvo, bet kaip ilgai?

Rūta kartais paskambina. Aš stengiuosi šnekėti ramiai, stengiuosi nesupykinti, neišgąsdinti, nes gali daugiau nepaskambinti. Mes tik meldžiamės, mes tikimės, kad ji sveika grįš į namus.

Aš, kaip motina, tikrai nejaučiu jokios kaltės dėl Rūtos pabėgimo iš namų. Aš jaučiu pažeminimą ir gėdą, pyktį ir baimę, bet tik ne kaltę! Net mūsų geriausi draugai kartais nesupranta, kodėl tokia nelaimė šeimą ištiko. Žinau, kad mus apkalba, pašie-

pia. Kartais nenoriu net su žmonėmis susitikti, kad *nereikėtų* aiškintis, teisintis, pasakoti. Dalis to susidomėjimo, jaučiu, yra iš baimės. Jeigu žinotų visas Rūtos pabėgimo smulkmenas ir priežastis, gal galėtų apsaugoti savo vaikus nuo tokio likimo. Negalime mes jiems padėti, nes kiekvienas atvejis yra kitoks, kiekviena šeima turi savo problemas. Jeigu Rūtelė būtų keturiolikos, o ne aštuoniolikos metų, galėtume ją su valdžios įstaigų pagalba susigražinti namo. Dabar ji laikoma pilnamete, taigi nėra ką daryti. Mes siūlėme jai pinigų — nupirktume lėktuvo bilietą iš bet kur, kad grįžtų namo. Mes siūlėme jai visokių dalykų, visokių privilegijų ir medžiaginių gėrybių, bet Rūta tik juokiasi ir tvirtina, kad ji laiminga, nes pagaliau gyvenimas yra įdomus — kaip dangus — sako. Pasakysiu tik tiek, kad ji savo dangų nusipirko visų mūsų pragaru. Kartais atrodo, kad net vaiko mirtis nebūtų tiek skaudi, kaip lengvabūdiškas pabėgimas iš namų. Juk savo vaizduotėje be paliovos matome visus tuos pavojus, kurie tyko jaunuos, gražios ir naivios mergaitės svetimuose keliuose ir miestuose. Tie pavojai gali būti baisnesni už mirtį, bet ji jų nemato ir jais netiki. Sakykite, ką turėtume daryti, kaip susigražinti namo dukterį?

RIMUTĖ PASAKOJA

Mano pabėgimas iš namų yra labai keistas: netoli nubėgau, tik pas tetą už pusantro šimto mylių! Iš tikrųjų galėtumėte sakyti, kad man namuose pasidarė neįmanoma gyventi ir su tėvų palaiminimu persikėliau laikinai pas tetą. Einu į mokyklą su pusėsėre, su kuria esame vienmetės, ir man nėra blogai.

Mano tėvai skiriasi. Beveik prieš trejus metus prasidėjo jų nesutarimai. Barniai vis dažnėjo, piktėjo, darėsi nepakenčiami. Pirmas iš namų išėjo vyresnysis mano brolis. Vieną vakarą trenkė durimis ir išėjo. Jam gerai, jis jau dvidešimt ketverių metų ir gali daryti, ką tik nori. Aš tik šešiolikos, tai didelio pasirinkimo neturėjau. Mano tėvai elgėsi kaip maži vaikai — vienas kitą kaltino nebūtais dalykais ir tol kapsėjosi, kol

susipykdavo, o tada! Aš niekad, niekad netekėsiu, jeigu meilė į tokią baisią neapykantą pavirsta. Atsimenu, mama pasakodavo, kai aš buvau maža, kaip ji su tėveliu susipažino, kiek jį mylėjo, kokia laiminga buvo, kai jis pasipiršo. O tėvelis tvirtindavo, kad ji buvo gražiausia, įdomiausia, patraukliausia, geriausi*. .. Kad dabar girdėtumėte, kokius epitetus jiedu vienas kitam sako!

Grįžkime prie mano problemos. Mūsų šeima, bent iki visų tų kvailysčių pradžios, buvo gana demokratiška — kiekvienas (taigi ir aš) turėjo teisę pareikšti savo nuomonę ir būti išklausytas. Kai brolis išėjo iš namų, aš kelis kartus mėginau įsikišti į tėvų ginčus, kalbėti su jais ir prašyti, kad nesipeštų. Tokiais atvejais mama ir tėvas atsiskurdavo prieš mane (bent kur dar abudu sutardavo!): aš — kiaušinis — neturiu teisės juos mokyti. Stengiausi tylėti, užsidaryti savo kambaryje, pasileisti garsiai radiją ir jų negirdėti. Taip pat pastebėjau, kad barnius dažniausiai pradėdavo mama — vos tėvas grįžta iš darbo, tuoj ir atidaro savo burną! Man ėmė darytis tėvo gaila. Atrodo, kad aš visuomet tėvą labiau mylėjau negu mamą ir dabar pradėjau stengtis jam pasigerinti: maloniau pašnekinti, padėti, pabendrauti su juo. Mama tai netrukus pastebėjo ir visai padūko. Iš mokyklos aš grįždavau gana anksti, tai ji turėjo gražaus laiko ant manęs bartis. Vieną kartą apliejo mane karšta sriuba, kitą kartą paleido lėškutę ir perkirto kaktą. Namuose darėsi baisu. Tada mano teta (tėvo sesuo) pasiūlė laikinai pas save mane priimti, kol mano tėvai nuspręs, kaip toliau gyventi. Jeigu susitaikys (aš tuo netikiu), grįšiu namo. Nežinau, kas bus, jeigu visai persiskirs. Nenorėčiau pas motiną gyventi. Aš jos beveik bijau. Būtų geriau pas tėvą, bet už vis geriausiai, jeigu galėčiau gyventi su tetos šeima. Pas juos labai jauku ir miela. Aš stengiuosi padėti, prižiūrėdama mažesnius vaikus ir pan., kad nebūtų sunku mane laikyti.

Taigi, negalėtumėte manęs laikyti pabėgėle iš namų. Mano namai pabėgo. Aš likau be pastogės ir be vietos. Kaip pavydžiu pus-

seserei, kad ji turi abu tėvus, kurie ją ir vienas kitą myli!

ANGELĖ KALBA

Nesuprantu, kokia čia problema. Man atrodo visai tinkama ir natūralu, kad užaugę vaikai iš namų išeity ir savarankiškai gyventų. Problemą daro tėvai, negalėdami ar nenorėdami vaiky paleisti. Jeigu aš kada turėsiu savo vaiky, tai tikrai nelaikysiu prisirišusi prie savo prijuostės, tegul eina sau. Jie turi savo gyvenimą, o aš savo.

Būtų daug smagiau ir normaliau, jei būčiau galėjusi iš namų išeiti be konfliktų, be motinos ašarų ir tėvo priekaištų. Kažkaip nesmagu ir gana, visgi tėvai, su kuriais teko bent 20 metų kartu išgyventi. Kodėl jie negali suprasti, kad man laikas savo sparnus išbandyti, atrasti savarankišką gyvenimą?

Man buvo patogiau gyventi prie universiteto, tai susiradau butą su dviem draugėm. Tėvai baisiai priešinosi, nes buvo įsitikinę, kad aš blogais keliais nueisiu, viena be jų priežiūros. Man rodos, kad jokia priežiūra nepadės, jeigu norėsiu iš kelio eiti. Galiu tai padaryti ir po jų nosimis, jeigu tik norėsiu. Laikas man už save atsakyti, nes visą gyvenimą kiti nesaugos kiekvieną žingsnelį.

Juokingiausia, kad atsitiko lygiai taip, kaip tėvai man pranašavo. Po pirmo pusmečio viena buto draugė metė universitetą ir išsikraustė, o antroji netrukus po to tapo nėščia. Josios berniukas buvo garbingas ir paskubomis ją vedė. Likau bute viena. Buvo daug išlaidų, o mano finansiškai ištekliai gana kuklūs. Prisieikusi savarankiškumą, negalėjau juk prašyti tėvų pinigų. Jis būtų pasiūlęs gyventi namie, ir baigta. Gėrų buto draugių ne taip lengva rasti, tai pradėjau rimtai susirūpinti. Mano draugas pasiūlė gerą išeitį, kuri abiem atrodė logiška ir naudinga. Jis įsikraustė pas mane į butą. Dabar tokia mada, ir daug kas taip gyvena. Galbūt vieną dieną mudu sukursime šeimą (draugas yra lietuvis, tai tėvai turėtų tik džiaugtis), o gal išsiskirsime ir nueisime savais keliais. Tuo tarpu taip gyventi abiem patogiu ir įdomu.

Žinoma, mano tėvai pakėlė baisiausią

vėją. Turbūt mama svajojo apie savo dukrelę — mane — prie altoriaus su balta suknele ir rūtų vainikėliu. Dabar jos svajonės visai subiro. Kaip galiu jai išaiškinti, kad tai jos, o ne mano svajonės? Jie man kalba apie nuodėmę, bet aš netikiu nuodėmėmis. Man kalba apie nedėkingumą, o aš nesuprantu, ko jie nori? Aš neprašiau, kad tėvai mane gimdytų ir augintų, tai buvo jų pačių norai. Kodėl turiu būti jiems taip dėkinga, kad visą savo gyvenimą šokinėčiau, lyg už virvutės tampoma medinė lėlė? Jie mane užaugino, ir už tai dėkoju, bet dabar jau mano eilė savarankiškai pasirūpinti savo likimu. Jeigu aš darau klaidas, tai mano klaidos; jeigu susilauksiu blogo gyvenimo, tai bus mano pačios kaltė, ir tėvai neturėtų jausti atsakomybę už mano elgesį. Žinau, mama gėdinasi kam nors pasakyti, kad jos Angelė gyvena su vyru be vedybų. Čia tai nieko negaliu padėti. Savo gyvenimu esu patenkinta, man gerai, ir mano tėvams turėtų to visiškai užtekti. Argi tėvai visą laiką nekalba, kad trokšta laimės savo vaikams? Taigi jie savo tikslą pasiekė, turėtų jaustis patenkinti ir ramūs.

ANGELĖS MOTINA PASISAKO

Ačiū, kad parodėte dukters rašinį. Gal aš dabar geriau suprasiu jos galvoseną. Dažnai galvojau, kad kažkaip mano kaltė, jog Angelė pasirinko tokį gyvenimą, kad aš kažkur padariau pagrindinę klaidą ją augindama, auklėdama. Dabar matau, kad esu nekalta. Ar tai mūsų laikų pažymys — šis nesilaikymas jokių moralės ir pagarbos tėvams dėsnių? Kaip gali protinga, užaugusi mergina, universiteto studentė, nesuprasti, kad tėvų meilė neužsukama lyg vandens srovė, vaikams tam tikro amžiaus sulaukus. Ji kalba apie savo sparnų išmėginimą ir nemato, kad vis dėlto yra skirtumas tarp žmonių ir paukščių. Paukščiai patys išstumia vaikus iš lizdo, kad savarankiškai skrajotų, ir veja šalin, jeigu kuris mėgina į lizdą sugrįžti. Su žmonėmis kitaip. Meilė ir rūpestis vaikais niekad nepasibaigia.

Su Angele neįmanoma susišnekėti. Ji nori būti moderni, nepriklausoma. Mes jai

esame pasenę, nusibodę, mūsų vertybės net juokingos, o pažiūros į gyvenimą — atgyvenę. Varge mano, mudu su vyru dar net 50 metų neturime! Jaunimas dabar gyvena šūkiu: "jeigu smagu, tai daryk!" Smagu gyventi su draugu be įsipareigojimų, be atsakomybės, smagu palikti tėvų namus, smagu nesilaikyti jokių dorovės dėsnių. . . Angelė ne pirmoji ir ne paskutinė. Ji mano, kad aš gėdinuosi jos elgesio. Iš tikrųjų ne viena jos amžiaus lietuvaitė iš mano pažįstamų šeimų ratelio panašiai yra pasielgusi. Čia jau ne naujiena. Mes guodžiamės vieni kitus ir stengiamės suprasti, kodėl viskas taip susiklostė. Mano kartos jaunuoliai taip nebūtų drįsę padaryti. Ar mes dėl to nebuvo laimingi? Bent aš negaliu skųstis. Ištekėjau už mylimo vyro, "neišmėginus" vedybinio gyvenimo prieš vestuves, ir nieko nekenkė. Auginom vaikus, mylėjome vienas kitą ir juos, mylėjome Dievą. Argi visa tai jau taip pasenę dalykai? Net ir mano kartos žmonės keičiasi — tokie laikai. Anksčiau skyrybos ir naujos vedybos buvo labai retas įvykis, o dabar jau beveik kasdienybė. Ką norėti iš jaunimo, jeigu vyresnieji vaikosi tik savanauðiškus malonumus. Niekas nenori truputį pakentėti, nusileisti, pakelti nusivylimus, nesmagumus. Viskas tik sau, tik savo naudai, savo malonumui. Dabar savanauðiškumo amžius. Mūsų Angelė jam pasidavė. "Labai gaila, tėve ir mama, kad jums širdis skauda. Čia ne mano kaltė, bet jūsų pačių. Jeigu nesugebate priimti mano elgesio be priekaištų, tai čia jūsų problema". Ką jai galime sakyti, kaip įtikinti? Sukandę dantis kenčiame ir meldžiamės, kad ji netrukus išaugs iš šio laikotarpio ir supras tokio gyvenimo neteisingumą.

Jeigu kas turėtų atsakymą į šiuos klausimus, mes būtume labai dėkingi. Gal kam pavyko teigiamai išspręsti šias painiavas, mes esame visiškai bejėgiai. Turėdami dvi jaunesnes mergaites, rūpinamės, kad jos gali pasiekti savo sesers pavyzdžiu. Kaip apsaugoti jas nuo tokio žingsnio? Niekad mums taip labai patarimo ir pagalbos nereikėjo, kaip šiandien, o net nežinome, kur atsakymų ieškoti...



Apie mokytojavimą

Kristina Parėšytė

Reta profesija reikalauja tiek daug įvairių talentų iš žmogaus, kiek mokytojavimas. Žmogui, atsistojusiam prieš klasę, neužtenka akademinio pasiruošimo. Jam reikia ir kantrybės, ir išvalgumo į skirtingų asmenų charakterį, ir sugebėjimo įsigyti pasitikėjimą bei garbę, tuo tarpu parodant autoritetą ir įkvepiant norą dirbti. Mokytojas — ne vien mokslinių faktų dėstytojas. Būti mokytoju reiškia būti ir psichologu, ir auklėtoju, ir patarėju, ir draugu. O darbo vaisiai ne visados vienodi. Pasitenkinimo ir laimėjimo momentus dažnai pakeičia abejojimas ir nusivylimas. Nors pati nesu baigusi formalių pedagogikos kursų, tačiau, dirbdama lietuvių mokykloje, esu turėjusi progos šį tą apie mokytojavimą pastebėti ir praktiškai patirti.

Mokant kitus, galima ir pačiam nemažai išmokti. Norint, kad pamoka sklandžiai praeitų, reikia paaukoti laiko pasiruošimui ir įsigilinimui į temą. Neįmanoma kitus mokyti, jei pats nesupranti dėstomo dalyko. Mokytojas, kuris aiškiai svyruoja ar simuliuoja, greitai gali prarasti savo autoritetą ir mokinių pasitikėjimą.

Be abejo, dirbant su vaikais ar paaugliais, nepaprastai daug galima išmokti apie jų psichologiją, elgesį, vystymąsi. Jau po poros pamokų nesunku atspėti, kurie mokiniai gabesni, kurie atsilikę, kurie rimtesni, kurie linkę išdykauoti. Pirmasis išpūdis, žinoma, ne visada yra tikslus. Kartais mokytojo, nuomonė apie kai kurį vaiką lieka visiškai pagrįsta, o kartais tenka ją pakeisti, Moki-

nių klasė nėra kažkokia neišskiriama masė, bendratis. Ją sudaro paskiri ir kartais labai nepanašūs vienas į kitą asmenys. Kiekvienas mokinyš, ar tai vaikas, ar jau paaugęs jaunuolis, turi savo ypatingus charakterio bruožus, savo asmenišką mintis ir nusiteikimą, o taip pat ir savotiškas problemas, susijusias su augimu, brendimu. Mokytojas turi įvertinti kiekvieną mokinį atskirai, bet jis taip pat ir turi suprasti tą grupinę psichologiją, kuri veikia, kai tie paskiri asmenys sueina kartu ir vienas kitam daro įtaką.

Mokytojaudamas žmogus gali geriau susipažinti ir su savo paties talentais, silpnybėmis. Dirbdamas su visu būriu vaikų, jis greitai sužino savo kantrybės ribas, savo mažesnę ar didesnę sugebėjimą su vaikais apsieiti, prie jų prisitaikyti. Pedagogikos pagrindus dažnai tenka pasisavinti iš praktiško patyrimo. Reagavęs į kokią nors klaidą iškilusią problemą, tuoj nujunti, ar teisingai su vaikais pasielgei, ar ne; ar reikėjo geriau imtis šio, ar kitokio būdo tai problemai išspręsti.

Šeštadieninėje mokykloje ypač jaunas mokytojas susiduria su visokiais sunkumais. Kai kurie iš jų yra būdingi vien jaunesniesiems dėstytojams; kiti yra bendrai jaučiami visų mokytojų.

Disciplinos problema, pavyzdžiui, yra bendra visiems. Nėra reikalo leisti į jos priežastis, visi jas gerai žino. Reikėtų tik pastebėti, kad jaunam mokytojui ne būtinai lengviau palaikyti autoritetą. Tiesa, jaunas mokytojas gal geriau yra susipažinęs su modernia aplinka ir tomis mintimis, kuriomis vadovaujasi jo mokiniai. Tačiau neretai atsitinka, kad mokiniai kaip tik drąsiau reaguoja į jauną mokytoją, nes jis ar ji jiems teatrodė kaip vyresnis brolis ar sesuo.

Jaunas mokytojas susiduria su daug svarbesnėmis problemomis kalbos atžvilgiu. Gimęs, augęs ir išėjęs mokslus išeivijoje, jis, kad ir gerai kalba ir rašo lietuviškai, vis tiek jau naudojasi siauresniu žodynu, jam jau ne visai natūraliai išeina lietuviškas akcentas ir kalbos stilius. Be to, jis yra geriau susipažinęs su industrine miesto aplinka ir

jos reiškiniais, negu su kaimu ir žemės ūkiu, kurį atsimena jo tėvai ir apie kurį jis skaito lietuvių literatūroje. Tad jaunas lietuvių mokytojas dalinai turi nugalėti tuos pačius sunkumus, su kuriais susiduria ir patys mokiniai.

Vis dėlto mokytojavimas atneša ir daug laimės. Jeigu bent vienas vaikas parodo susidomėjimą ir išmoksta ką nors naujo; jeigu jauti, kad su vienu ar kitu jaunuoliu užmezgei ryšį, pagrįstą pasitikėjimu, draugiškumu; jei išgirsti bent vieną žodelį, kuris parodo, kad esi mokinių įvertinamas, tai ir žinai, kad visos tavo pastangos, visas darbas nenuėjo veltui.

Dirbdama lietuvių mokykloje, aš ypač pastebėjau, kad svarbi yra tėvų rolė ne tik lietuviškumui, bet ir bendram vaikų auklėjimui. Vaiko elgesyje, kalbos mokėjime ir pamokų paruošime atsispindi mažesnis ar didesnis tėvų dėmesys ir atsižvelgimas į vaiko dvasinį bei protinį vystymąsi. Lituanistinės mokyklos mokytojas gali tik padėti tėvams; jis negali jų atstoti. Deja, ne visi tėvai sugeba duoti vaikams stiprų lituanistinį pagrindą. Atsiminkime, kad ir tėvų eilėse jau yra vis daugiau jaunų, čia gimusių lietuvių. Kartais susidaro tam tikras nesibaiigiantis ciklas. Jauni tėvai, jausdami, kad jie patys silpnai lietuviškai moka, siunčia vaikus į lietuvių mokyklą: tegu tuo kalbos mokymu rūpinasi mokytojai. Tuo tarpu mokytojai negali per tas kelias valandas išmokyti vaikų tiek, kiek tai galėtų per ištisą savaitę tėvai. Iš abiejų pusių iškyla neįgyvendinami reikalavimai.

Reikėtų šį tą pastebėti ir apie tuos senesnius mokytojus, kuriems mokytojavimas yra ne tik profesija, ne tik patriotinis darbas, bet esminė gyvenimo dalis, kuri nesibaigia su mokslo metų pabaiga. Visi, tur būt, esame turėję progos pažinti bent vieną tokį ar tokią mokytoją, kuriai kiekvienas mokinyš yra tiek pat brangus, kaip savasis vaikas. Ji stebi, kaip jis auga, juo rūpinasi ir, jam baigus mokslus, su pasididžiavimu ir liūdesio ašaromis jį išleidžia. Ypač šiais laikais toks pilnas idealinis atsidavimas yra retas dalykas, kurį turėtume įvertinti.

Bendruomenėn jungianti malda

Antanas Saulaitis, S.J.

Ant altoriaus stalelio ar prieš jį padėti visokie daikteliai: kriauklė, plunksna, rankdarbis, knyga, kryželis, keli žiedeliai. Žvakėmis apšviestoje koplytėlėje sėdi jaunimo stovyklos vadovai ir vadovės. Aukojimo metu kiekvienas padeda kokį nors savo ženklą ar simbolį. "Čia dedu stiklinį popierių — viena pusė rupi, šiurkšti, o kita švelni, taip kaip ir aš. Prašau Viešpatį, kad man padėtų vystyti švelnesnę pusę". "Man ši kriauklė reiškia draugystę, nes ją gavau iš draugės, su kuria stovykloje kartu vadovaujame ir draugaujame".

Mišiose didžiausia aukojimo dovana buvo šluota: "Dievas mane labai myli ir padeda augti ir bręsti. Labai noriu, kad jis iššluotų mano širdies, mano dvasios kampečius, kad jo šviesa galėtų apimti mane visą". (Klausimas: Ką Dievas daro su tom visom mūsų dovanom? Atsakymas: Kaip duoną ir vyną atnešame Dievui aukoti, o jis mums gražina toli gražu didesnę Kristaus Kūno ir Kraujo dovaną, taip ir mūsų dovanėlės mums atiduodamos naujai įprasmintos).

Kai stovykloje vaikai sumiega, vyresniųjų stovyklautojų globojami, stovyklos jauni ir vyresni vadovai pavieniui ar po kelis per pievą tyliai eina tradicinei savo savaitinei liturgijai koplytėlėje. Skaitymų mintį ir tekstus parinko dienos metu, surašė tikinčiųjų maldos prašymus, giesmių tvarką. Ne tik stovykloje, bet ir per metus laukia šios intymios valandėlės, kada Dievo akivaizdoje atsakomybė už kitus švenčiama ypatingu būdu.

Visų Mišių esmė ne tos dovanėlės, ne ta pritemdytoje jaukioje koplytėlėje žvakių

Mokytojavimas yra įvairiaspalvė profesija, kurią neįmanoma apibūdinti keletu pastabų. Kas nori ją geriau suprasti, turi pats atsistoti prieš klasę, turi pats patirti visus jos sunkumus ir džiaugsmus.

švieselė, ne melodingos gitaros palydimos giesmės, ne spontaniška malda ar atviras pasidalinimas apie skaitymų reikšmę šiandien, bet Komunija, tai yra gyvenimo ir dvasinės gyvybės dalinimasis. Kai rankose laikoma Gyvybės duona, kai vienas iš kito paima Išganymo taurę, tada tarnyba jaunesniesiems, vyresniųjų bendravimas ir pastangos, kiekvieno išgyventa dalininkystė Dievo karalystėje išreiškiama ir įgyvendinama pagal Kristaus norą ir palikimą jo Bažnyčiai.

Kaip Dievo meilė įlieta mūsų širdyse savaime veržiasi į meilę kitiems, taip ir šių jaunimo vadovų malda išsiveržia giesme, kurią kartoja kelis kartus, lyg nenorėdami jos nutraukti:

"Siekite pirma Dievo karalystės
ir jos teisingumo, o visa kita
bus jums duota. Aleliuja".

Vaisių, sūrio, sausainių ir sunkų mišrainės gėrimas su ledais pratęsia bendruomeninį džiaugsmą ir nuotaiką prie laužo ar ugnia vietės.

Dar ne kiekvienoje stovykloje būna vadovių ir vadovų tokie susitelkimai. Ne visi turi progos kartu paragauti, išbandyti ypatingo Viešpaties veikimo bendruomeninę malonę ("Ragaukite ir ištirkite, koks Viešpats malonus"). O visa mūsų lietuviško jaunimo stovyklų prasmė yra panaši į šeimyninio gyvenimo — suaugusių bei vyresniųjų sugyvenimas yra pavyzdys ir malonės šaltinis jaunesniems, jiems padeda savo gyvenime už vis labiau vertinti savanorišką tarnybą kitiems. Žinoma, pirminiu tokio sugyvenimo modeliu yra pati Švenčiausioji Trejybė, kurios asmenys gyvybe, darbu, meile, šilima dalijasi — be pavydo, pagiežos, be ribų, visai atvirai ir pilnai.

Tokiose pamaldose atgailos - susitaikymo malda kiek ilgiau užtrunka: kiekvienas turi progos pasakyti, kur mums visiems reikia ypatingos Dievo talkos tauriau gyventi, su savim susitaikyti, sklandžiau bendrauti, išsamiau pasitikėti. Ilgiau užtrunka tikinčių-



Paruošė DANUTĖ ir GEDIMINAS VAKARIAI

VILNIAUS UNIVERSITETO MINĖJIMAI

Lietuvos dailininkai ir Vilniaus universiteto atstovai tarėsi dėl pasiruošimo universiteto 400 metų jubiliejui. Numatyta rugsėjo mėn. atidaryti didelę respublikinę dailės parodą, kurioje viskas būtų tik apie Vilniaus universitetą. Sudaryta šešiasdešimt satarčių su atskirais dailininkais. Daugiausia bus kuriami portretai. Numatyta į šį jubiliejų į-

jų malda, nes j jos prašymus įsijungia kone visi, vieni trumpesniais prašymais, kiti ilgiau paaikškindami, neužmiršdami nei Bažnyčios, nei žmonijos, nei savo globoje esančių berniukų ar mergaičių, nei rytdieninių rūpestėlių. Ilgiau tęsiasi padėka po Komunijos, nes nuoširdžioje aplinkoje nėra grasinančių aplinkybių tikrai iš širdies garsiai melstis. Kažką labai švento pamatę ir išgyvenę, paūgėjo pavieniui ir kartu.

Kaip susitelkti reiškia ne tik Mišias kartu aukoti, taip ir vadovų valandėlė kartais būna susikaupimo valandėlė religinėmis ir tos organizacijos siekių mintimis, dienos ar savaitės pergyvenimai su skaitymais iš organizacijos kūrėjų, Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos, pogrindžio "Aušros", bendra ir žodinė malda.

Ir pamažu keičiasi vadovavimo kryptis. Vietoj "ko mes norime šioje lietuvių jaunimo stovykloje pasiekti?", ryškėja kitas klausimas: "Ko Viešpats nori šioje lietuvių jaunimo stovykloje pasiekti?"

jungti Dailės instituto studentų kursiniai ir diplominiai darbai. Pasitarime kalbėjo universiteto rektorius J. Kubilius.

Vilniaus universiteto Filologijos fakultetas šiais metais pradėjo antrąjį dešimtmetį, nes 1968 m. dvilypis istorijos ir filologijos fakultetas suskilo ir virto dviem savarankiškais fakultetais. Iš vienuolikos universiteto fakultetų — jis vienas didžiausių, jame per 1200 studentų. Jį sudaro trylika katedrų, kuriose dirba apie 220 dėstytojų: dešimt profesorių bei mokslo daktarų, per aštuoniasdešimt docentų bei mokslo kandidatų.

Jubiliejaus proga planuojama dvejų varžybos, kuriose gali dalyvauti kalbininkai ir literatai. Pirmoji tema: "Aš žinau Vilniaus universiteto praeitį ir dabartį", antroji tema: "Filologija 78".

1945-977 m. šis fakultetas parašė 120 monografijų, 240 straipsnių rinkinių, per 200 vadovėlių bei mokymo priemonių, apie penkis tūkstančius mokslinių straipsnių, per šimtą didesnių grožinės literatūros verimų. Iki šių metų išleista 3852 absolventai.

Į Dzūkijos sostinę Alytų buvo nuvykęs pats universiteto rektorius J. Kubilius vadovauti Vilniaus universiteto jubiliejaus minėjimui. Šia proga dar buvo atvykusi grupė mokslininkų, kurie skaitė paskaitas apie šią garsią Lietuvos mokslo įstaigą. Kultūros rūmuose buvo suruošta dainų ir šokių koncertas. Jubiliejaus proga universiteto dienos rengiamos ir kituose Lietuvos miestuose.

PASIRODĖ VILNIAUS UNIVERSITETO ISTORIJOS II TOMAS

Pirmasis Vilniaus universiteto istorijos tomas apima 1579-1803 m. laikotarpį, antrasis — 1803-1940 m., o trečiasis — nuo 1940 m. iki mūsų dienų. Antrojo tomo redaktinės kolegijos pirmininkas buvo J. Kubilius. Išspausdinta 20.000 egzempliorių, kurie labai greitai dingsta nuo knygynų lentynų. (*Mokslas ir menas*).

KUN. PETRAS RIMKEVIČIUS

"Septyniose dienos", kurios buvo išspausdintos literatūros istoriko Vinco Kuzmicko, rašoma apie poetą kun. Petrą Rimke-

vičių (1842-1907). Jis buvo baigęs Varnių dvasinę seminariją. Gabrielė Petkevičaitė - Bitė prisimena, kad jis klebonavęs Joniškėlyje, buvęs nepaprastai mandagus, sugyvenamas, truputį atsiskyrėlis. Geram ūpui užėjus, mėgdavęs padainuoti mūsų paprastų žmonių dainas. Kai kurias pats parašė ir žmonės išmokė dainuoti: "Linksmumas, gražumas pavasarėlio, tek sula iš beržo kaip krikštolėlis", "Tykus buvo vakarėlis..." Jis labai karštai, su užsidegimu pasakodavęs apie mūsų kalbos turtus ir senesnius rašytojus. Jis padovanojo jauniems Petkevičiams brolių Juškevičių raštų rinkinį. Kuršaitis savo gramatikoje jam dėkoja už kai kuriuos nurodymus. Pas jį lankydavosi iš Prūsų lietuviškas knygas gabenę ir platinę žmonės — knygnešiai. Slėpdavęs lietuviškas knygas palėpėje, apiberdamas spaliais arba apdraikydamas šiaudais. Šelpęs neturtingus jaunuolius studentus ir dirbęs kitus labdaros darbus.

"TIESOS" PASIGYRIMAI IR PASISKUNDIMAI

* "Tiesa" sako, kad Vilniuje yra trisdešimt knygynų. Prieš porą mėnesių atidarytas dar vienas knygynas, pavadintas "Užsienio šalių knygos". Jame galima įsigyti grožinės, mokslinės ir kitokios literatūros, spausdinamos užsienyje, pvz. Vakarų Europoje, Skandinavijos šalyse, Alžyre, Japonijoje, JAV, Kanadoje ir kitur. O kada ten bus galima įsigyti išeivijos lietuvių išleistų knygų?

* Kėdainių elektros reikmenų dirbtuvė šiemet paminėjo dvidešimtmetį. Per šį laiką ji iš mažos įmonės tapo viena didžiausių mieste. 60 procentų šalyje pagamintų skalbimo mašinų pagaminama Kėdainiuose. "Tiesoje" rašoma, kad kėdainiečiai netrukus gamins milijoną elektros variklių per metus.

* Biržuose pagaminama per metus 3726 tonos sviesto. Tokiu pat greičiu gaminami ir pieno milteliai. "Tiesa" mano, kad pasiekti tokius gerus rezultatus padėjo įvairūs patobulinimai įmonėje. Sakoma, kad per valandą išplaunama dešimt tūkstančių butelių. Pagaminta du šimtai tūkstančių pomidorų

padažo indelių. Pomidorų padažas siunčiamas net į Vengriją. Taip pat gaminamas dirbtinis medus ir agrastų košė.

* "Tiesoje" taip pat ir pasiskundžiama. Rašoma, kad Kauno rajono Jonučių gyvenvietėje pavasarį buvo baigta statyti maisto produktų parduotuvė. Žmonės nekantriai laukė jos atidarymo, todėl kiek nustebo pamatę į lentynas kraunamas pramonines prekes.

— Mėnesį čia vyks nukainuotų prekių mugė, — ramino rajono prekybininkai.

Bet savo žodžio jie neištesėjo — erdvios parduotuvės patalpos ne pagal paskirtį naudojamos iki šiol. Kol mugėje buvo prekių, lankėsi Jonučių gyventojai. Kviečiami didžiulės iškabos, įrengtos prie Kauno—Gariavos kelio, į ją užsukdavo pravažiuojantys. Dabar čia užaina tik vienas kitas pirkėjas. Per dieną parduodama prekių vos už keliasdešimt rublių.

— Nesuprantam, kam taip ilgai laikyti tuščias patalpas! — stebisi užsukę į parduotuvę žmonės. Ir stebisi pagrįstai.

"TULPĖS" GAMINIAI SPORTO OLIMPIADAI

Panevėžio "Tulpės" prisiminimų gamykla paruošė 1980 m. olimpinėms žaidynėms Maskvoje daug įvairių meninių dirbinių, kuriuos jau išsiuntė. Jų vertė — 13.000 rublių, t.y. dviem tūkstančiais daugiau, negu buvo planuota.

GABUS FOTO MENININKAS

Fotografijos mene ypatingai pasižymi kaunietis Aleksandras Macijauskas. Jo vaizdų serijos: "Kaimo turgus", "Laivų statyba", "Veterinarijos akademijos klinikos". Foto parodoje Čekoslovakijoje už fotografiją "Laivo remontas" jam paskirta pirmoji premija. "Veterinarijos akademijos klinikos" ir "Kaimo turgus" laimėjo pirmąsias dovanas tarptautinėje parodoje Šveicarijoje. Išleistas ir jo "Meninės fotografijos katalogas". (*Nemunas*).

• Jėzuitas kun. Francis L. Filas, Lojolos universiteto profesorius Čikagoje, nufilmavo Kristaus drobėlę, kuri buvo išstatyta Torine.



Skydų tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.
Patarėjas - PROF. PETRAS JONIKAS

NETAISYKLINGAS PRIELINKSNIŲ ANT VARTOJIMAS

Prielinksnis *ant* paprastai nurodo, kad kas nors yra viršuj, susiliesdamas su kito paviršiumi, pvz.: *Knyga guli ant stalo. Paukščiai tupi ant stogo.* Kai nesusiliečiama, dažniausiai sakoma *virš*, pvz.: *Paukščiai skraido virš stogo.*

Konstrukcijos su prielinksniu *ant* gali rodyti ir tokį paviršių, ant kurio dar nieko nėra, bet į kurį einama ar linkstama eiti, pvz.: *Lipsiu ant kalno. Sėsk ant žirgelio. Lyja jam ant galvos.*

Prielinksnis *ant* gali būti vartojamas, nurodant objektą, į kurį nukreiptas veiksmas, išreikštas veiksmažodžiais *pykti, niršti, bartis, rėkti, turėti akį, griežti dantį* ir pan., pvz.: *Aš ant tavęs pykstu. Jis ant manęs labai niršo. Nesibark ant savo žmonos. Dėl ko taip rėki ant to vaiko? Mokytojas ant to mokinio turi akį. Visi ant jo griežia dantį.*

Tačiau gana dažnai prielinksnis *ant*, ypač dėl svetimų kalbų įtakos, vartojamas netaisyklingai. Gal daugiau klaidų čia daro senesnioji karta, kuriai neigiamos įtakos yra padariusios slavų kalbos.

1. Kai vieta, kurioje kas yra ar į kurią vyksta, nėra susijusi su paviršiumi, konstrukcijos su prielinksniu *ant* nevartotinos: *Buvau ant koncerto (= koncerte). Einu ant susirinkimo (= į susirinkimą).*

2. Kai nurodomas objektas, į kurį nukreiptas veiksmas, išreikštas veiksmažodžiais

mokytis, mainyti, atsakyti, skystis ir pan., konstrukcijos su prielinksniu *ant* bendrinėje kalboje nevartotinos: *Mano draugas mokosi ant agronomo (= agronomu). Tą aparatą išmainiau ant laikrodžio (= į laikrodį). Tuos vaistus išbandė ant jūrų kiaulyčių (= su jūros kiaulytėmis). Už tai jis turėjo atsakyti ant savo kailio (= savo kailiu). Jis ant manęs (= manimi) visuomet skundžiasi.*

3. Konstrukcijos su prielinksniu *ant* netinka reikšti priemonei, kuri paprastai nusakoma įnagininku. Pvz.: *Aš moku groti ant smuiko (= smuiku). Einame pasivažinėti ant dviračių (= dviračiais). Mudu susikalbėsime ant pirštų (= pirštais).*

4. Konstrukcijos su prielinksniu *ant* netinka laikui reikšti. Pvz.: *Ant rytojaus (= Rytojaus dieną, rytoj) grįšiu. Išėjau tik ant valandžiukės (= valandžiukei). Imk šiuos vaistus tris kartus ant dienos (= per dieną). Ateik šį vakarą ant devynių (=devintą valandą, devyniomis).*

5. Prielinksnio *ant* konstrukcijos nevarotinos tikslui reikšti. Pvz.: *Ateikite šį vakarą ant cepelinų (= cepelinų, valgyti cepelinų). Nuvežiau automobilį ant remonto (= remontuoti).*

6. Konstrukcijos su prielinksniu *ant* netinka reikšti būviui. Pvz.: *Mano tėvas jau ant pensijos (= pensininkas, gauna pensiją). Šunį visuomet laikau ant grandinės (= pririštą grandinę).*

7. Su prielinksniu *ant* pasitaiko nemaža netaisyklingų, dažniausiai verstinių žodžių junginių bei frazeologizmų. Pvz.: *Jis tai atliko ant greityjų (= greitosiomis, paskubomis). Vaikai jau ant savęs (=savarankiškai) gyvena. Jis ant vietos (= vietoje) krito negyvas. Jis išvažiavo ant visados (= visam laikui). Ant kiek (=Kiek) jis išdidus, ant tiek kvailas. Jis visada nori ant savo pastatyti (=nuginčyti, nugalėti, primesti savo nuomonę, pasiekti, kad būtų jo viršus). Mano sekretorė visą laiką kabo ant telefono (= daug šneka, plepa telefonu). Tave reikės pasodinti ant dietos (= Tau reikės paskirti dietą). Sėdžiu ant dietos (=Laikausi dietos, esu dietininkas). Padaryk nuotrauką devy-*

nių an dvylikos (=devynių išs dvylikos, devynių ir dvylikos).

PRIELINKSNIŲ APIE IR APLINK VARTOJIMAS

Šie abu prielinksniai vartojami su galininku. Kai kuriose tarmėse jie vartojami tomis pačiomis reikšmėmis, bet bendrinėje kalboje prielinksnio *apie* vartoseną yra daug platesnė, negu prielinksnio *aplink*.

1. Galima vartoti prielinksnį *apie* arba *aplink* tose konstrukcijose, kur žymima vieta, aplink kurią kas juda, bėga, apie kurią kas išsidėstę ratu, kurią iš kelių pusių kas supa, arti kurios vyksta koks veiksmas, kurios apylinkėse kas nors yra. Pvz.: *Vaikai laksto apie* (arba: *aplink*) *stalą*. Įdomu, kas greičiau apibėgs *apie* (arba: *aplink*) *tą lauką*. *Apie* (arba: *Aplink*) *sodą eglės žaliavo*. *Vaikai tinginiauja ir bastosi apie* (arba: *aplink*) *tvoras*. *Apie* (arba: *Aplink*) *mus visai nelijo*.

2. Kai kuriose tarmėse vartojamos konstrukcijos su prielinksniu *aplink* reikšti *apytikrei vietai*, *apytikriam laikui*, *apytikriam kiekiui* arba *objektui* bendrinei kalbai netinka. Čia reikia vartoti prielinksnį *apie*. Pvz.: *Aplink* (= *Apie*) *Panevėžį žmonės šneka kitokia tarme*. *Aplink* (= *Apie*) *pietus pradėjo lyti*. *Jau tas senukas turės aplink* (=apie) *devyniasdešimt metų*. *Aš šneku aplink* (=apie) *batus, o tu aplink* (=apie) *ratus*.

3. Su kai kuriais veiksmažodžiais prielinksnio *apie* konstrukcijos objektui reikšti nevertotinos. Su veiksmažodžiais *minėti*, *paminėti*, *priminti*, *prisiminti*, *pamiršti*, *įsidėmėti*, *liudyti*, *rodyti* ir pan. reikėtų vartoti galininką, o su veiksmažodžiais *domėtis*, *rūpintis*, *skųstis* ir pan. — įnagininką. Pvz.: *Jie ilgai minėjo apie tas vestuves* (= *tas vestuves*). *Dabar paminėsiu apie jūsų klaidas* (=jūsų klaidas). *Kodėl tau kasdien reikia priminti apie tavo pareigas* (=tavo pareigas)? *Reikėtų dažniau prisiminti apie mūsų praeitį* (= mūsų praeitį). *Jau tu visai pamiršai apie mudviejų susitarimą* (= mudviejų susitarimą). *Reikėtų labai gerai įsidėmėti apie šį įvykį* (=šį įvykį). *Visi susirinkusieji*

paliudijo apie jo nekaltumą (=jo nekaltumą). Mokslo duomenys aiškiai rodo apie šio teigimo teisingumą (=šio teigimo teisingumą).

Jis apie savo draugų gyvenimą (=savo draugų gyvenimu) *visai nesidomėjo*. *Tu apie mane* (= *manimi*, *dėl manęs*) *visai nesirūpink*. *p vis skundžiasi apie savo sunkų gyvenimą* (= savo sunkiu gyvenimu).

Taip pat reikėtų įsidėmėti, kad veiksmažodžiai *tartis*, *ginčytis* ir kai kurie kiti paprastai valdo daiktavardžius ne prielinksniu *apie*, bet *dėl*. Pvz.: *Apie planetų kilmę* (geriau: *Dėl planetų kilmės*) *vis dar tebesiginčijama*. Šios dvi valstybės tarėsi *apie pasikeitimą* (geriau: *dėl pasikeitimo*) *karo belaisviais*.

• Amerikos valdžios daromos pastangos išlaisvinti sovietų disidentą Anatolijų Ščaranskį tebesitęsia. Neseniai Patricia Derien, Žmogaus teisių komiteto pirmininkė, kalbėjosi su Wolfgang Vogei, R. Vokietijos advokatu, žinomu dėl savo prosovietinio nusistatymo šnipų pasikeitimo bylose. Kai kurie politiniai sluoksniai mano, kad eilinis politinių kalinių pasikeitimas Ščaransko byloje yra negalimas. Tačiau Sovietai galėtų jį paleisti, jei Amerikos valdžia deportuotų Rudolfą Černiejev ir Valdik Enger, kurie visai neseniai New Jersey valstijoje buvo nubausti po 50 metų už šnipinėjimą. Abu pastarieji apeliuos į aukštesnįjį teismą.

• Harper & Row knygų leidimo bendrovė Niujorke gavo nemažą laimikį: slapta atgabentus atsiminimus, kuriuos parašęs sovietų kompozitorius Dimitri Šostakovič, miręs 1975 m. Atsiminimai turėtų išeiti iš spaudos 1979 m. Pabaigoje ir vadintųsi "Kaltės liudijimas". Savo atsiminimuose D. Šostakovič smulkiai aprašo karčią teisybę apie kultūrinę priespaudą Sovietų Sąjungoje ir kaltina save, kad tam nesipriešino. Harper & Row bendrovė mano, kad sovietai šiuos atsiminimus apšauks melu ir šmeižtu, tačiau žinovai teigia, kad atsiminimai yra autentiški.

• JAV katalikų vyskupų delegacija aplankė prezidentą Carterį. Vyskupai iškėlė faktą, kad jaučiamas didėjantis valstybės kišimasis į bažnytinius reikalus. Vyskupų delegacija taip pat prašė imtis priemonių, kad būtų pasiekta taika Libane.



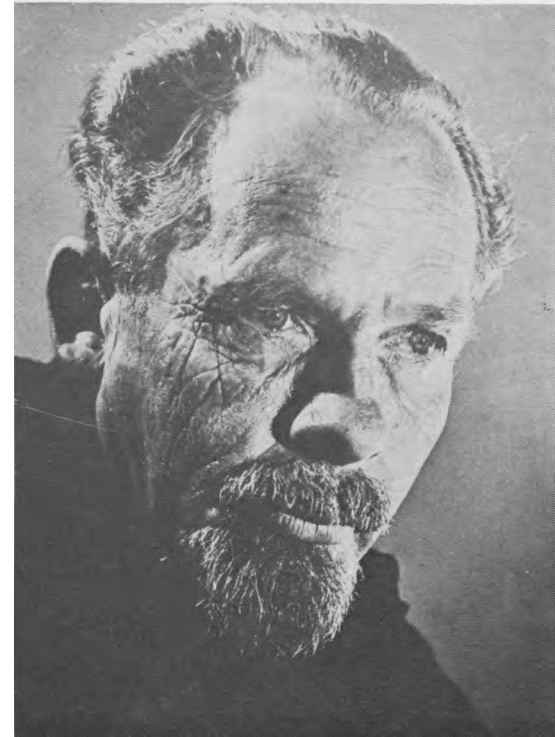
P. Krukoni — I prem. spalv.



L. Sidrys — III prem. spalv.



B. E. Lisauskas — I prem. j.-b.



V. Vosylus — II prem. j.-b.

BIRUTĖ BARODICAITĖ pradėjo baletą pamokas pas Simą Velbasį. Paskui perėjo į Ellis Du Buolay baletą mokyklą. Pirmieji jos pasirodymai buvo su Illinois Ballet Co. Po to pateko į Ruth Page Lyric Opera Ballet, su kuria gastroliavo po visą Ameriką ir Kanadą. Po trejų metų išvažiavo į Europą ir ten šoko Austrijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje. Grįžus į Čikagą, vėl pradėjo šokti su Čikagos Baletų kompanija iki 1978 m., kai kompanija uždarė. Šiuo metu dėsto baletą Lou Conti mokykloje. Savo karjeroje yra šokusi "Gulbių ežero", "Spragtuko", "Miegančios gražuolės", "Raymonda" ir kituose klasiškuose bei modernaus stiliaus baletuose. Lietuvių visuomenei ji nėra per daug pažįstama, todėl bus gera proga ją pamatyti "Laiškų lietuviams" koncerte.



Birutė Barodicaitė



Violeta Karosaitė

VIOLETA KAROSAITĖ taip pat pradėjo pirmuosius baletą žingsnius pas Simą Velbasį. Toliau studijas tęsė pas Berniece Holmes. Išvykusi į Los Angeles, gilino baletą studijas pas Leon Varkas, Madame Nijinska, Panaieff, Irena Kosmowska, Bakeffi ir kt. Šoko Greek teatre ir Santa Monica Ballet Co. Lietuvių Bendruomenės surengtose gastrolėse su Jaunučiu Puodžiūnu aplankė didesnes lietuvių kolonijas JAV ir Kanadoje. Paskui šoko su Čikagos Lyric Opera baletu, Ruth Page Ballet Co., o taip pat su International Ballet Co. Daugelį metų šoko "Spragtuką" McCormic Place, o taip pat ir Čikagos lietuvių operos pastatymuose. Mokytojauja Ruth Page baletą mokykloje ir Hyde Park Community Center. 1978 m. atidarė savo mokyklą Crestwood, Ill.

“Laiškų lietuviams” koncertas - vakarienė

“Laiškai lietuviams” įžengė į trisdešimtuosius savo gyvavimo metus. Jau baigiasi dvidešimtas straipsnio “Geras draugas — retas paukštis” konkursas. Vertinimo komisija tuoj pradės skaityti atsiųstuosius straipsnius. Laimėtojams premijos bus įteiktos tradiciniame koncerte — vakarienėje š.m. kovo mėn. 10 d. 7 val. vak. Jaunimo Centre. Koncertinę dalį atliks mūsų žymiausios balerinos Birutė Barodicaitė ir Violeta Karosaitė.

Staliukus prašome užsisakyti iš anksto. Auka asmeniui — 10 dol. Jeigu kas negalės sudaryti atskiros staliuko (po 8 asmenis), bus bendras stalas, bet vis tiek prašome bilietą įsigyti iš anksto, nes turime žinoti, kiek asmenų vakarienėje dalyvaus. Bilietai gaunami “Laiškų lietuviams” administracijoje.

Mielieji skaitytojai, kai susitinkame kuria nors proga arba kai jūs mums rašote, dažnai dėkojate už žurnalą ir mus apibieriate komplimentais, bet geriausia padėka ir didžiausias komplimentas bus, jei ateisite į šį mūsų koncertą ir vakarienėje pabendrausite kartu su mumis. Tai bus mums ir moralinė, ir materialinė parama. Tad visų nuoširdžiai laukiame.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Vladas Šlaitas. NESU VĖJO MALONĖJE. Poezija. Išleido “Ateities” leidykla 1978 m. Aplankas Vilijos Eivaitės. 110 psl., kieti viršeliai, kaina 5 dol. Galima gauti pas platintojus ir leidykloje: Ateities, 16349 Addison, Southfield, Mich. 48075.

Vincas Pietaris. ALGIMANTAS. I ir II dalis. Penktas leidimas. Išleido Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla 1978 m. Leidyklos adresas: 3001 W. 59th St., Chicago, Ill. 60629. Viršelis Vinco Luko. 543 psl., kaina nepažymėta.

AUŠRA. 1977.V.12 - 1978.III. Redagavo ir vardų rodyklę sudarė Jonas Damauskas. Išleido Akademine skautija 1978 m. Leidyklos adresas: 8913 S. Leavitt St., Chicago, Ill. 60620. 222 psl., kaina nepažymėta. Tai rinkinys labai įdomių žinių iš Lietuvos pagrindžio.

ESAME JŪSŲ TARPE. Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos seserų vienuolijos leidinys 60 m. sukakčiai paminėti (1918-1978 m.). Redagavo sesuo Ona Mikailaitė. Keletas įdomių straipsnių ir daug iliustracijų, apibudinančių seselių veiklą išeivijoje.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redaktoriaus pavaduotojas — Antanas Saulaitis, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Kristina Parėšytė, Nijolė Užubalienė, Danutė ir Gediminas Vakariai. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Viršelis ir skyrių vinjetės — Vilijos Eivaitės. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, IL 60636. Telefonas 737-8400. Nek. Prasidėjimo Šv. Marijos Seserų spaustuvė, Putnam, CT 06260. Metinė prenumerata — 8 dol., atskiras numeris — 80 centų.